

A határterület ellenőrzése sohasem öncélú. Az országok indokoltan ragaszkodnak jogaik betartásához. Szuverenitásuk egyik fontos és demonstratív megtestesítője a határ. Minden állam kivétel nélkül biztonsági és gazdaságpolitikai érdekeinek megfelelően ellenőrizteti – az évszázadok során kikristályosodott nemzeti és nemzetközi tapasztalatokat figyelemmel kísérve – az államhatáron átlépő külföldi és honi állampolgárságú személyeket, szállítmányokat. Eltérés ebben a tekintetben az ellenőrzés konkrét célja, gyakorlata, módszere, szervezete és az alkalmazott technika színvonala között természetesen található. Az elmúlt évszázad utolsó évtizedében az Európai Unióhoz és „Schengenhez” csatlakozás ténye, nyomán a magyar állam is rákényszerül arra, hogy gazdasági, biztonsági, védelmi jogosítványokat adjon át a nagyobb integrációs egységeknek.

A határforgalom ellenőrzése, az azt végrehajtó szervezet kialakulása, fejlődése egy hosszabb történelmi folyamat eredménye. A fejlődésben meghatározó hangsúlyt kapott a gazdasághoz kapcsolódó külpolitika és a belpolitika. Ezen változások tükrében az állam politikai vezetése határozza meg ma is a határforgalom ellenőrzés szervezeteit, azok céljait. Számba veszi a rendelkezésre álló és bevonható erőket, erőforrásokat. Mindezeket összhangba hozva biztosítja a szervezet feladatainak eredményes végrehajtását.

Mindebből az következik, hogy a Magyarországnak államformájától függetlenül fontos érdekei fűződnek ahhoz, hogy államterületén olyan körülményeket teremtsen, amely egyrészt tág teret biztosít a személy- és áruforgalomnak, másrészt viszont elriasztják, távol tartják hazánktól (s napjainkban az Európai Unió államaitól) a jogellenes cselekmények tényleges és potenciális elkövetőit.

Nemzeti határőrizetünk történetében véget ér egy történelminek minősíthető időszak! Az új szervezeti formára való áttéréskor érdemes visszatekinteni a határforgalom ellenőrzését megvalósító szervezet legutóbbi hat évtizedes történetére.

A határforgalom ellenőrzésének célját és a szervezetét vizsgálva megállapítható, hogy azt az állam politikai vezetése a mindenkori „biztonságpolitikai koncepcióban” határozta meg.

A biztonságpolitika

A biztonságpolitika mint fogalom ugyan csak 1993 óta használatos, a korábban használt doktrína kifejezés azonban ugyanazt a tartalmat takarja. A korábbi történelmi időszakokban ország törvényei, illetve az uralkodói deklarációk konkrét fogalomhasználata nélkül is definiálták a biztonságpolitikát.¹

Az ország törvényhozása által a biztonság szavatolására meghatározott célok és elvek – amelyből a biztonságpolitikai koncepció, illetve stratégia is ered – egyben kötelezőek a mindenkori kormányok számára.²

A biztonságpolitikai koncepcióból következnek a koncepciót megvalósító szervezetek konkrét feladatai.

Mivel pedig a határforgalom ellenőrzését megvalósító szervezetek feladatai a biztonságpolitikai koncepcióból következő feladatok egyik szeletét alkotják, el kell látniuk a veszélyforrások kiszűrése érdekében meghatározott idegenrendészeti, menekültügyi, nemzetbiztonsági, honvédelmi, ökológiai stb. feladatok rájuk eső teendőit is.

E feladatokat akkor képes a határőrizeti szervezet a kívánt színvonalon ellátni, ha:

- az a feladatkomplexum valamennyi végrehajtójával maximálisan összehangolt;
- a részfeladatok végrehajtói az együttműködésre nemcsak kötelezettek, hanem kölcsönösen érdekelték;

- biztosítottak a személyi, tárgyi stb. feltételek.

Így érhető el az érdekellentétek elkerülése.

A határforgalom ellenőrzését megvalósító szervezet feladatrendszere a biztonságpolitikai koncepcióból következik, ezért e feladatok lebontása csak felülről történhet. Ugyanis a meghatározott feladatokkal, jogkörrel ellátott szervezet eredményesen csak akkor képes tevékenykedni, ha működéséhez a feladattal arányban álló személyi, anyagi, ergonómiai, technikai stb. feltételeket biztosítanak.

Ha a feltételek elégtelenek, akkor célszerű megvizsgálni, hogy mi az amit a szervezet még teljesíteni képes, és a célt érdemes a szervezet tekintetében módosítani.

A határforgalom ellenőrző szervezet

Minden önálló főhatalommal, szuverén területtel rendelkező állam – tekintet nélkül politikai berendezkedésére – az aktuális biztonságpolitikai koncepcióját kielégítő határforgalom ellenőrző szervezet felállítására és működtetésére törekszik.

Napjaink határforgalom ellenőrző szervezetei elődeinek a gyepükre, a bánóságokba a határtérség útsomópontjaira telepített útvámhelyek határhozói tekinthetők. A biztonság meghatározó oldala a katonai biztonság volt.

Az interregnum idején az országban a főhatalmat gyakorlók igényeit a határvármegyék alárendeltségébe tartozó határforgalom ellenőrző szervezetek valósították meg.

A törököktől visszavett Magyarországon a HABSBURGOK öszszbirodalmi érdekeltségű határforgalom ellenőrző szervezeteket hoztak létre, melyeknek céljai csak esetlegesen estek egybe Magyarország érdekeivel.

A kiegyezési törvény korlátozott függetlenséget biztosított Magyarországnak számára, egyben szavatolta biztonságát. A közel négy évtizedig tartó viszonylagos köznyugalmi állapot fontos elem volt a közbiztonság. A közbiztonság gyarapítását célozta meg az 1903. évi törvénycsomag.³ A törvénycsomag részét alkotta a határrendőrségről szóló törvénycikk.⁴ E törvény alapvető jelentősége az önkormányzatoktól független „állami” határőr szervezet létrehozása, mely biztosította a központi irányítást. A viszonylagos köznyugalmi állapot lehetővé tette, hogy közel két évig tartson a szervezet felállítása, a feladatok és jogkörök meghatározása az állomány kiválasztása és felkészítése.⁵

A Magyar Királyi Határrendőrség az Osztrák-Magyar Monarchia külső és belső határán egyaránt tevékenykedett. A nemzetközi forgalom ellenőrzése mellett a kishatárforgalom is létezett. Ez utóbbi azonban a korabeli utazási szokásokra – és lehetőségekre – tekintettel nem volt jelentős.⁶ A figyelem alapvetően az útleveles forgalomra, a kivándorlásra s az embercsempészetre összpontosult az útlevéltörvényben meghatározottak szerint. Az önálló katonai biztonsági stratégia szóba sem kerülhetett.⁷ A külső határon a mai fogalmak szerinti zöld határt a határmenti csendőrség őrizte.⁸

A korabeli biztonsági igényeknek a Magyar Királyi Határrendőrség megfelelt. A dualizmus időszakában tehát a Magyar Királyság felkészített szervezettel, a biztonsági igényekkel koherens jogszabályi környezettel rendelkezett, amely meghatározta, hogy a határforgalom ellenőrzését megvalósító szervezet mit és hogyan ellenőrizzen, s rendelkezésre állt a kor színvonalának megfelelő eszközrendszer.⁹ Ezt az is bizonyítja, hogy a háború idejéig mindössze egy új szervezeti elem felállítását tartották szükségesnek. Ez a fiumei kapitányság volt. A felállítás célja pedig a kivándorlás ellenőrzésének biztosítása.¹⁰

A háborút és trianoni békediktátumot követően nem váratott sokáig magára a határrendőrség újjászervezése. A viszonyok lényeges változásai, a függetlenség, az ország területének jelentős csökkenése az államigazgatás átszervezését is igényelte. Az önkormányzati rendőrség országos államosításával a magyar rendőrség államivá vált.¹¹ Ez indokolta a határrendőri szervezet bevonását a Magyar Királyi Államrendőrség szervezetébe. A bevonás – beolvasztás – jelentős szervezeti módosulást jelentett. Megszűntek a közvetlen budapesti irányítású önálló határszéli rendőrkapitányságok.¹² Állományuk egy részét a területileg illetékes kerületi rendőrkapitányságok szervezetébe olvasztották. Állományuk nagyobb része a kerületi rendőrkapitány közvetlen alárendeltségébe utalva határszéli rendőri kirendeltségen látta el feladatát. A kerületi rendőrkapitányságokat az országos kapitányság, majd az országos rendőrfőkapitányság irányította.¹³ A vizsgált terület ezzel egy vezetési szinttel bővült.

E változások jelentős koncepciómódosulást is jelentettek. A kirendeltségek hatásköre jelentősen leszűkült azáltal, hogy a kerületi rendőrkapitányok közvetlen alárendeltségébe helyezték azokat. A hatáskör a „határállomás” területére szűkült, továbbá az 5.645/1923 BM sz. körrendeletben meghatározott községek területére. Ezzel – a korábbi határrendőr kapitányságok utódaiként működő – határszéli rendőri kirendeltségek rendőrhatalmi tevékenysége és illetékességi területe lényegesen lecsökkent, és előtérbe kerültek a nemzetközi határforgalom ellenőrzéséhez szorosan kapcsolódó teendők.¹⁴

A kialakult új szervezetben a határszéli rendőri (határrendőri) kirendeltségek munkatársai a vámhivatalokkal közös elhelyezésben – meghatározott belépő állomásokon a növény és állategészségügyi vizsgálatot végző állatorvosokkal együtt – végezték munkájukat. A mozgó vonatokon az útlevélvizsgálatot és az azzal kapcsolatos teendőket a Központi Nyomozó Hivatal közegei látták el. A nemzetközi hajóforgalomban az ellenőrzést a folyamőrség, majd jogutódja a révkapitányság beosztottai látták el.¹⁵

A fokozatosan kialakuló, még nem jelentős számú légi forgalmat és az „általános határátlépő állomások” közé eső határvonalon az utas és áruforgalom (kishatárforgalom) ellenőrzését átruházott hatáskörben a vámőrség (és jogutód szervei) ellenőrizték.¹⁶

Külön intézkedésekkel elsősorban az újonnan felállított átkelőhelyeken ideiglenesen a húszas évek végéig a Magyar Királyi Csendőrséget is bevonták a határforgalom ellenőrzési feladatok ellátásába.¹⁷

Biztonságpolitikai prioritást a katonai biztonság élvezett. A vizsgált szervezeti elem jelentősége csak mérsékelten erősödött. A határrendőri állomány általános határátlépő állomásokon szolgálatot teljesítő tagjai a beutazókra összpontosított, bár a szomszédos országokkal kialakuló egyre feszültebb viszony fokozatosan a totális ellenőrzés igényelte tőlük. A Kisantant, a terület visszaszerzési törekvések miatti támadólagos tevékenységre építő „biztonságpolitikai koncepció” ugyanis a totalitást igényelte. Az ellenőrzési (szűrési) lehetőségek a technika akkori színvonala miatt alapvetően a gyanús (elleneséges érzelműnek) minősített személyek szigorú ellenőrzésében, feltartóztatásában merültek ki. Ugyanakkor szűkültek az igények e szervezetre vonatkozóan, mert más szervezetek is beléptek a rendszerbe.

A közel fél évszázadot áttekintve figyelemre méltó, hogy a biztonságpolitikai koncepció igényei szerint – a terület visszatérések során alkalmazott szervezeti korrekcióktól eltekintve – a határforgalom ellenőrzési struktúrában mindössze egy jelentős szervezeti átalakításra került sor 1923-ban, és egy részlegesre, a Központi Nyomozó Hivatal becsatlakozásakor. Ez utóbbi a valóságban a csendőrséggel szoros kapcsolatot eredményezett. A rendészeti biztonság tehát jelen volt, de szerepe a katonai biztonsághoz viszonyítva háttérbe szorult.¹⁸

A II. világháborút követően az Ideiglenes Nemzeti Kormány előtt világos volt, hogy a háborút megelőzően tevékenykedő, majd a háború alatt többször átalakított közigazgatási szervezeti rendszer – köztük a rendőrség is – erkölcsi, személyi és infrastrukturális tekintetben alkalmatlan a már várhatóan viszonylag békés körülmények közötti feladatok végrehajtására.¹⁹ A végkifejletet ismerve bizonyítottan tekinthető, hogy a határőrizet ügyében is vita volt az 1903. évben megalkotott és a két világháború között alkalmazott megoldás között. Tehát a centralizált és a decentralizált határellenőrző rendőri szervezet között. Az ideiglenes országhatárok között célszerűnek látszott a korábbi – a két világháború közötti – szervezeti rendszer még megtartani és az újjászervezést annak rekonstruálható részeire építve megkezdeni. E rendszer módosításaival, kiigazításaival jutottak el a kívánt feladatellátást biztosító struktúrához. Valószínűleg senki sem gondolta, hogy annyi kiigazításra, átszervezésre kerül sor, mint amennyi a következő fél évszázadban bekövetkezett.

Az is nyilvánvaló volt, hogy a stabil közigazgatási rendszer, – benne a rendőrség – újjáépítése nem néhány nap kérdése, de a határterület rendjének helyreállítása azonnali intézkedéseket igényelt. A leggyorsabb megoldás lehetőségét a Honvédség biztosíthatta a kiegészítő parancsnokságok alárendeltségében szervezett határportyázó alegységekkel, alapvetően a második világháború előtti infrastruktúráján.

A békeszerződésig előretekintő biztonsági koncepció nem is lehetett más, mint a közigazgatás rendbetétele, és az ország elégséges biztonságát teljesítő szervezetek felállítása. A politikai pártok erőviszonyait tükrözte a biztonságpolitika, amelynek a különböző oldalai egyensúlyban voltak.

A Magyar Királyi Rendőrség – benne a határszéli rendőrség egyre jelentősebb része – a háború időszakában a honvédelmi törvény 14. § (5) bekezdés értelmében tevékenységét a hadi események miatt kénytelen volt megszüntetni és fegyveres személyzetével a Magyar Királyi Honvédséghez csatlakozni.²⁰ Fennmaradó részük a rendőrség sorait erősítette 1944 júniusáig, amikor a rendőrséget „katonailag szervezett testületté” alakították át és a csendőrséggel egységes vezetés alá helyezték.²¹ Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a harctevékenységeknek az ország területén való kiteljesedésével a közigazgatás szervezeti rendszere – közte az államhatárhoz a határforgalom ellenőrzéséhez kapcsolódó is – erkölcsi, személyi és infrastrukturális tekintetben ellehetetlenült, így felbomlott.²²

Mindezek ellenére a határterületen a rendőri szervezetek újjáalakulására nem kellett várni a háború végéig. „Az Ideiglenes Nemzeti Kormány a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front javaslata alapján úgy döntött, hogy az állami adminisztráció szervezetét a régi szervezeti keretek és eljárások megtartásával szervezi újjá. A kormány ezzel a döntésével is jelezni kívánta, hogy nem a Tanács Magyarországnak, nem a proletárdiktatúra kormánya, melynek létrehozására pedig számos helyen történtek kísérletek.”²³ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. január 4-i rendelete²⁴ alapján a német megszállás és a nyilas uralom alól felszabadult területeken a nemzeti bizottságok irányításával megkezdtek a közigazgatás újjászervezését. Az általuk felállított rendőrségnek is minősíthető szervezetek a közrend és közbiztonság fenntartási feladataik mellett fontosnak tartották a határterületen a kialakuló forgalom ellenőrzésében való részvételüket.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány országos rendőri szervezet kialakítását szorgalmazta. Első lépései közé tartozott a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről és felállításáról a rendeletek megalkotása.²⁵ A helyzet bonyolult volt, hiszen a rendelet kiadása még nem jelentette azt, hogy a szervezet már működőképes. Sőt a felállítás szükségességén túl pártállástól függően az alapve-

tő kérdésekben is jelentős nézetkülönbségek voltak. Ennek ellenére egyidejűleg folyt a vezető és végrehajtó szervezet megtervezése, megszervezése. A témánk szerint érintett szervezet sem volt ez alól kivétel.

Már a rendelet kihirdetése előtt 1945. május 9-én megkezdődött a rendőrség, s így a Vidéki Főkapitányság újjászervezése. A Határrendőrségnek, vagyis a korabeli hivatalos elnevezés szerint a határszéli rendőrségnek e szervezet keretei között kellett volna ellátnia feladatait.

A határrendőr szervezetek a rendőrség megszervezése során a területi rendőri szerv részeként alakultak meg és azoktól nem elkülönülve tevékenykedtek. (Miként azt a II. Világháború előtt tették.)²⁶ Azt hogy a határszéli kirendeltségek szervezése országosan még csak megkezdődött, ÉKES István miniszteri osztálytanácsos 1945. július 2-án a honvédelmi miniszternek címzett átirata is bizonyítja.²⁷

Mindezek csak a szervezeti keretek lehetőségeit teremtették meg. A személyi állomány jelentős részét kitevő őrszemélyzet és a detektívtestület tagjait toborzó bizottság választotta ki a jelentkezők közül. Alapfeltétel az „igazoltság” volt. A felvettek kinevezése a szaktanfolyam elvégzéséig, illetve az előírt szakvizsga letételéig csak ideiglenes volt.²⁸

A szervezői tevékenységet is terhelték hatásköri viták, amelyek a személyi kérdéseken túl a szervezet illetékességi területe mellett a vezetői hatáskörökre is kiterjedt.

A nézetkülönbségeken csak augusztus közepére sikerült időlegesen túljutni, amely kormányrendeletben öltött testet. E rendelet 3. §. (5) bekezdése az alábbiakat tartalmazza:

„A belügyminiszter felhatalmazást kap arra, hogy összhangban a honvédelmi szervekkel a határrendészeti, folyamrendészeti és légiforgalmi rendészeti szolgálat ellátására az államrendőrség keretén belül különleges hatóságokat és szerveket állíthasson fel”²⁹

Tehát három hónapra volt szükség ahhoz, hogy az első döntéssel ellentétes politikai döntés születessen.

E rendelet lényegi változtatás szándékát vetítette előre a korábbi, a két világháború közötti „határszéli rendőrségi kirendeltségekhez” képest, a szervezeti elemekre és a testületi hierarchiában elfoglalható helyre nézve egyaránt. Egyben jelzi az 1903. évi határrendőrségi törvényben megfogalmazott szervezési elvek mellett egyre eltökéltebb állásfoglalást is.³⁰ E rendelet már tervezet formájában is elhárította az akadályt az önálló határrendőrség felállítása elől,³¹ amely ugyan csak 1945. november 10-én jelent meg a Rendőrségi Közlönyben, de valójában már 1945. augusztus 17-én aláírta dr. SZEBENYI Endre. A kihirdetés altatása mindenképpen egyrészt ERDEI Ferenc belügyminiszter vonakodásának, másrészt a már augusztus végén megkezdődött igen intenzív választási küzdelem számlájára írható. A felkutatott dokumentumokból olyan következtetés vonható le, hogy az amúgy is nehézségekkel küzdő felállítás alatt álló szervezetet³² bizonyára nem kívánták a választási csatározások céltablájává tenni.

A határrendőr kapitányságok szervezetének felállítása, feltöltése létszám, szállítási, szervezési problémákba ütközött, s nem is egyszerre kezdte meg tevékenységét, bár egyesek 1945. augusztus végéig részben, vagy egészen már felálltak. Nem a jelentkezők számával volt gond, hanem az alkalmasságukkal. ÉKES István miniszteri osztálytanácsos által aláírt iratok szerint nagyon sok esetben került sor elutasításra.³³ Ezt bizonyítja, hogy egy-egy kapitányság létszáma a megalakuláskor mindössze 7–8 fő volt, a tervezettel szemben, és 1945. augusztus 25-én mindössze Oroszváron működött szinte teljesen feltöltött létszámú távolsági forgalmú határátkelőhely GAÁL Miklós rendőr őrnagy vezetésével.³⁴

Másutt, ahol a távolsági határforgalomra és annak ellenőrzésére feltétlenül szükség volt,³⁵ továbbra is a Honvédelmi Minisztérium szervezetében a honvéd kerületi parancsnokságoknak alárendelt határportyázó századok végezték az átléptetést és az ellenőrzést. Természetesen e jelzett helyeken a határrendőr szervezet létrehozása nem állt le. A határrendészeti ellenőrzési feladatokra történő felkészülésre, felkészítésre összpontosítás indokolta a feladat visszavétel elhúzódását.

A szervezés az 1945. november 10-én kihirdetett, de dr. SZEBENYI Endre által 1945. augusztus 17-én aláírt rendelet szellemében folyt.³⁶ De az 1945-ben eredetileg felállításra tervezett határrendőr kapitányságok és tiszti őrsök tekintetében a realitások szellemében „átmenetileg” csökkentették a létszámot. Már csak 254 tiszt és 1220 fő legénység felvételét „toborzását” látták a szervezők megvalósíthatónak.

Az elkülönült határrendőr szervezet létrehozására irányuló szervezőmunka intenzív szakaszába 1945. októberében lépett, amikor a megalakuló határrendőrség leendő tisztikara részére szeptemberben megtartott tanfolyam eredményesen befejeződött.³⁷ A határrendőrség részenkénti felállításával és működésének megkezdésével az ideiglenes államhatár mentén már alapvetően két szervezet tevékenykedett. Nevezetesen a Honvédelmi Minisztérium felügyeletében a honvéd kerületi parancsnokságoknak alárendelt határportyázó századok és a Belügyminisztérium által irányított Államrendőrség Vidéki Főkapitánysága alárendeltségébe tartozó határrendőr kapitányságok.

Ez a megoldás a határforgalom ellenőrzésére hivatott struktúra tekintetében lényegében az 1903. évi rendszerhez való visszatérést jelentette.

Az 1903. évi rendszerhez való visszatérést jelzi, az a tény is, mely szerint a határrendőr kapitányságok hatáskörébe utalt feladatok csak annyiban tértek el az 1903. évi törvényben megfogalmazottaktól, amennyiben azt a megváltozott körülmények feltétlenül szükségessé tették. Ezek például „a határ-átlépő – állomásokon és átkelőhelyeken ellátják a bűnügyi nyomozó rendőrhatalósági jogkört. ... a határon átlépők útleveleinek záradékolása, ... a be- és kilépők jegyzékelése. ... a valuta, deviza rendelkezések betartásának ellenőrzése” A rendelet bevezető része és 32. pontja is egyértelmű: „A határrendőrség vármegyei, városi vagy járási kapitányságoktól és községi rendőrbiztoságoktól függetlenül önállóan működik (...) a magyar határrendőrség a szolgálat ellátása tekintetében a felügyeletem (ellenőrzésem) és irányításom alatt működik, személyi, fegyelmi és gazdasági vonatkozású ügyekbe egyelőre a vidéki főkapitányság alá rendelem.”³⁸

Ez azt jelentette, hogy a tervezettől eltérően a lényegét, az irányítást és az ellenőrzést a belügyminiszter közvetlenül gyakorolja, abból kizárja a vidéki főkapitányságot, de praktikus okok miatt a „logisztikai” biztosítás önálló kiépítésének gondolatát elvetették.

A már kihirdetett rendelet szerint huszonhat 53 fős határrendőr kapitányság alkotta a szervezetet, amelyek alárendeltségébe a helyi adottságokat figyelembe véve kettő – tizenegy őrs tartozott volna.³⁹

A Magyar Államrendőrség létrehozása a Belügyminisztérium kebelén belül a rendőrségtől elkülönített központi irányítás megvalósítását célozta. Ezt azzal indokolták, hogy szinte minden az államhatáron bekövetkező eseménynek nemzetközi vonatkozása volt, s a nemzetközi vonatkozású kérdésekben a végső szó minden esetben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hatáskörébe tartozott. E centralizációs program megvalósítását elsősorban a kommunista párt sürgette, mely a fentiekén túl a központosításban az államhatáron történő egységes, a hatékony fellépés lehetőségét látta.

A szervezés jelentős állomásának tekinthető dr. LÉNÁRT Imre rendőr alezredes 1945. november 10-i – tehát az új szervezetre vonatkozó rendelet kihirdetésének napján – a határszolgálat megszervezésére irányuló és valamennyi határrendőr kapitányság vezetőjének címzett intézkedése, melyből néhány, a feladatrendszer megosztását tartalmazó fontos mondat kiemelésre érdemes:

„Az országhatár őrzése és az ezzel kapcsolatos határrendészeti teendők ellátása tekintetében a honvédelmi miniszter úrral folytatott megbeszélés eredményeként, a szolgálat hatályos és súrlódásmentes ellátása érdekében az alábbiakat rendelem:

1./ A határon átlépő utasok ellenőrzését a 145.389/1945. IV/12. sz. rendelettel felállított, szervezés alatt álló Magyar Határrendőrség egyes kapitányságainak szolgálatbalépéséig, általában a honvéd határőrség látja el, mind a távolsági, mind pedig a kisebb határszéli forgalomban, kivéve a már működésben lévő határrendőrségi szervek hatásköri területét.

Határrendőrségi szervek működnek már Oroszváron, Hegyeshalomban, Sopronban, Szentgotthárdon, Kelebián, Nyírábrányban és Hidasnémetin.”

Ha a többi határállomás „valamelyikén a helyi rendőrség végezné a távolsági forgalom ellenőrzését, ott ezt a szolgálatot a honvéd határőrségnek haladéktalanul át kell adni. A kisebb határszéli forgalom ellenőrzése újabb rendeletemig mindenütt ugyancsak a honvéd határőrség feladata.”⁴⁰

A kialakuló határrendőr kapitányságok 1945. évi eredményessége azonban nem elégtette ki sem a kormányt, sem a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot (SZEB). Sürgették a szervezet átforgalmazását. Nemcsak a határrendőr kapitányságok 1945. évi lassú felállása miatt sürgette a szervezet átforgalmazását a SZEB, hanem mert folyamatban volt az Ausztriára vonatkozó úgynevezett II. Ellenőrzési Szerződés kidolgozása (1946. június 28-án lépett hatályba), mellyel Ausztria jogot nyert önálló vám- és határőrség megszervezésére, így a normális határforgalom feltételeinek biztosításában érdekelt volt.⁴¹

A önálló, a vidéki főkapitányságtól elkülönült Határrendőrség létrehozásának befejező szakasza 1946. február hónapja és márciusa volt. A kinevezettek jelentős része gyakorlatilag már a kinevezésük előtt is a kinevezés helyén teljesített szolgálatot. A kinevezés az esküvétellel együtt vált hivatalossá.

Az önálló – közvetlen belügyminiszteri irányítású – határrendőrség felállításának sokoldalú támogatása eredményeként a szervezés, a képzés üteme felgyorsult. Az ideiglenes országhatáron átmenő távolsági személyforgalom ellenőrzésének átvételére az intézkedés kiadására már 1946. március 8-án sor került. Ezzel az összes távolsági forgalmat ellenőrző határátkelőhely rendeletileg visszakerült a határrendőrség alárendeltségébe.⁴²

A változás egyik jele a névváltozás volt. NAGY Imre belügyminiszter rendeletével a Magyar Határrendőrség elnevezés 1946. március 14-től megszűnt. A „határrendőrkapitányság” elnevezés helyébe „a magyar államrendőrség határrendészeti kapitánysága” elnevezés lépett. A fenti rendelet 2.§. kiemelt: „A magyar államrendőrség határrendészeti hatóságai és szervei felett a szolgálat irányítását, a

felügyeletet és az ellenőrzést a belügyminiszter közvetlenül gyakorolja.” A rendelet 1946. március 14-én lépett hatályba.⁴³

A rendelet kiadása aktusával természetesen csak jogilag tekinthető lezártnak az önálló határforgalom ellenőrző szervezet felállítása.⁴⁴ Gyakorlatilag a felállítást egy demonstratív tiszti értekezleten deklarálták 1946. március 18-án a Magyar Államrendőrség határrendészeti szerveinek tiszti értekezletén.

Tehát ezek alapján azt gondolhatnánk, hogy a módosított döntéstől a felállásig nyolc hónap elegendőnek bizonyul.

A rendeletet aláíró NAGY Imrét két nappal később, 1946. március 20-án RAJK László követte a belügyminiszteri poszton. A dokumentumokból az sem derül ki egyértelműen, hogy dr. LÉNÁRT Imre miért nem ejtett szót arról, a tényről, miszerint a kihirdetett véglegesnek deklarált szervezetből a rendelet szerint a határrendészeti tiszti őrs határrendészeti kapitánysági státusra emelkedik. Nem tett említést arról sem, hogy a véglegesség még nem zárja ki a rövid időn belüli belső átszervezést. A szinte azonnal előre jelzett személyzeti felülvizsgálat talán azért nem rettentette meg a jelenlevőket, mert ilyen felülvizsgálatok addig is rendszeresek voltak.

A szolgálati feladatok szoros kapcsolata és az együttműködés igénye miatt a Honvéd Határőrség-nél bekövetkezett megkülönböztetett fontosságú változásról is célszerű említést tenni. Bizonyára nem véletlen PÁLFFY György vezérkari ezredesnek a Katonapolitikai Osztály vezetőjének 1946. március 14-én kelt átírtára a belügyminiszterhez. Eszerint: „Miniszter Ur! A Sz.E.B. rendelkezésének megfelelően a honvéd határőröket átszervezem, megerősítem és közvetlenül Katona Politikai Osztályom útján magamnak rendelem alá”⁴⁵

A Határrendőrség és a Honvéd Határőrség átszervezéséből következő feladatmódosulások és az együttműködés pontosítása érdekében dr. LÉNÁRT Imre rendőr alezredes 1946. április 10-én a „Határ-szolgálat ellátása” címmel valamennyi határrendészeti kapitányság és tiszti őrs részére intézkedést adott ki: „A határon a határőrizetet a távolsági átkelőhelyek és az úgynevezett » kis határforgalom « részére megnyitott átkelőhelyek kivételével kizárólag a honvéd határőrség látja el. A határsávban járőr-szolgálat /portyázás/ ellátására ugyancsak kizárólag a honvéd határőrség hivatott. Távolsági átkelőhelyeken és az úgynevezett kis határforgalomban megnyitott átkelőhelyeken a határszolgálatot a határrendészeti rendőri szervek látják el a honvéd határőrség szerveinek közreműködésével. ... Távolsági forgalomban az úti okmányok érvényesség szempontjából való vizsgálatát, a be és kilépés feljegyzését és az ezzel kapcsolatos nyilvántartások vezetését a határrendészeti rendőri szervek teljesítik. Változás itt annyiban áll elő, hogy a határrendészeti rendőri szervek felvázolt szolgálati tevékenységében a honvéd határőrizeti szervek közegei is befolynak, történetesen az ellenőrzésnél jelen vannak és a határrendészeti rendőri szervek távolsági forgalomban vázolt tevékenységét mintegy kiegészítik.”⁴⁶

A feladatrendszer megosztása, elkülönítése mögött nem egyértelmű politikai akarat rejtőzött. A rendelet a feladatrendszer elkülönítése szempontjából a feladat tisztázás helyett inkább zavart okozott. A pontos feladat elhatárolásra még egy hónapot (1946. július 25.) kellett várni.

Figyelmet érdemel a személyi állomány általános felkészültsége is, valamint az ez ügyben tett intézkedések.

A határrendészeti kapitányságok személyi állományának képzettsége rendkívül heterogén volt, a jogi végzettségtől az elemi (négy osztály) iskoláig terjedt. Az alhadnagyi, hadnagyi rendfokozatot viselők jelentős része a harmincas évei közepén járt, sőt még negyven éves is volt közöttük. A tisztek jelentős része a háború miatt nem is fejezte be felső, de középfokú tanulmányait sem.⁴⁷

Az elnevezés változással együtt kihirdetett alárendeltség változást követően a feladatmódosulás hivatalosan 1946. június 10-én vált hatályossá, bár dr. SZEBENYI Endre miniszteri osztályfőnök még május 10-én jóváhagyólag aláírta,⁴⁸ de az csak a június 16-i Magyar Közlönyben jelent meg. E rendelettel a határrendészeti kapitányságok hatásköre „illetékességi területe” a határátlépő állomásokra korlátozódott, ahol a ki- és beléptetéseket végezték, az átadásokat – átvételeket hajtották végre, s fogantositották az általuk felfedett bűncselekmények esetén a halasztást nem tűrő nyomozati cselekményeket. A kapitányság székhelyén feladatuk a határrendészeti kihágási ügyekben, mint rendőri büntetőbírórság az eljárások lefolytatása, valamint a kisebb határszéli forgalomban rendszeresített úti igazolványok kiállítása, illetőleg a szomszédos állam illetékes hatóságai által kiállítottak láttamozása.

Az 1946. június 16-án kihirdetett rendelet⁴⁹ nem hatálytalanította a március 4-i rendeletet. Így a határrendőri szervezeti egységek igazgatásrendészeti teendőket is elláttak. A hivatali helyiségekben a hivatalos órákat (08.00–15.00 óra) szigorúan be kellett tartani, azon túl, pedig a szolgálat folyamatoságát ügyeletes tiszttel beosztásával kellett biztosítani. Az őrszemélyzet feladata a határátlépő állomás

folyamatos ellenőrzés alatt tartása volt, hogy azon az ellenőrző szervezet megkerülésével ki vagy belépés ne történhessen.

A Határ-, Folyam-, és Légirendészeti alosztály (IV/12.d.) irányítását már 1946. május 20-tól a MARSCHALL László rendőr alezredes vette át a FIKKERT (FIKERT?) Ferenc rendőr alezredes vezette politikai csoport közreműködésével.⁵⁰

A fluktuáció, az áthelyezések nagy száma a határforgalom ellenőrzés helyi ismereteinek hiányához is vezetett. Ennek ellensúlyozása sok szervezési intézkedést igényelt kapitánysági szinten.⁵¹

Talán azt várhatnánk, hogy a létrehozott szervezet és állománya egy év után a feladatellátásra koncentrálhatott. De nem. Jött a „B” listázás és szervezetracionalizálás.

A Határ-, Folyam-, és Légirendészeti alosztály (IV/12.d.) szervező tevékenységének eredményességét meghatározóan befolyásolta a „B listázásról” szóló miniszterelnöki rendelet⁵² és a közigazgatás racionalizálására vonatkozó miniszterelnöki rendelet⁵³.

E két rendeletben foglalt meghatalmazások alapján felállított bizottságok együttesen jelentősen megrostálták a rendőrség állományát.

A határrendőr kapitányságok szervezeti rendszerének az volt az egyik hibája, hogy az illetékeségi területek meghatározásakor nem minden esetben vették figyelembe a közigazgatási határokat. Azért, hogy egy határrendőr kapitányság működési területe lehetőleg ne nyúljon át egy másik vármegye területére, ezért az 1946. augusztus 2-án kelt rendelet valamennyi határrendészeti rendőrkapitányság illetékeségi területét járásokra és községekre bontva pontosította.⁵⁴ A határrendőr őrsök jelentős részét a forgalom függvényében megszüntették, összevonták, illetve beolvastották a kapitányságok szervezetébe. Tehát két hónap elmúltával gyakorlatilag egy újabb átszervezés vette kezdetét.

Ugyanis a „B” lista rendelet után a Magyar Közlöny 1946. szeptember 5-i 211. számában megjelent NAGY Ferenc miniszterelnök rendelete „az államháztartás egyensúlyi helyzetének rendbe hozása érdekében az államrendőrség kebelén belül végrehajtandó szervezeti változásokról és az államrendőrséget érintő egyes kérdések újabb szabályozásáról”.⁵⁵ E rendelet azon a címen, hogy a belügyi tárca költségvetése csökkenthető legyen, s az ügyintézés egyszerűbbé és gyorsabbá váljon, felhatalmazta a belügyminisztert a rendőrség bármely hatóságai és szervei összevonására, vagy megszüntetésére, nevük, alá és fölérendeltségük, felügyeletük megváltoztatására.⁵⁶ E lehetőséggel a belügyminiszter 1946. október végén élt is. Megszüntette a felvételt megelőző jelölést és a toborzást. Azok a személyek, akik a rendelkezési állomány ideje alatt sem kaptak beosztást elbocsátották.⁵⁷

Az államháztartási egyensúly rendbe hozása érdekében az államrendőrség kebelén belül végrehajtandó szervezeti változásokról és az államrendőrséget érintő egyes kérdések újabb szabályozásáról szóló rendelet 1. §-ban foglaltak végrehajtására RAJK László belügyminiszter rendelete csak 1946. október 3-án született meg.⁵⁸ E rendelet a további szervezeti koncentráció első jelentős aktusa volt. Az 1946. október 3-án közzétett szervezet apróbb módosításokkal azonos volt, mint az 1946. augusztus 2-án kihirdetett szervezettel.⁵⁹

A békeszerződésig megvalósított biztonságpolitikai törekvéseket, tehát változó politikai környezetben, módosuló igényekkel terheltén valósították meg. E körülményeket a jelentősen megváltozott és kusza jogi környezet jellemezte, ahol együtt volt hatályban régi és új. A szervezetben a jelentős és gyakori belső struktúraváltozás volt jelen. A minden területet érintő ellátás terén maga az ellátás szó alkalmazása is túlzó.

A Párizsi Békekonferencia 1946. július 29-én megkezdődött. A tárgyalásokról a Magyarországra vonatkozó tájékoztatások nem tükrözték a magyar delegáció és az ország lakosságának várakozásait. A békeszerződés 1947. február 10-én írták alá Párizsban. Azt a Nemzetgyűlés 1947. július 16-án elfogadta és becikkelyezte. A ratifikációs okmányokat 1947. szeptember 15-én Moszkvában helyezték le-tétbe. Tehát a békeszerződés 1947. szeptember 15-én lépett hatályba. Ezzel Magyarország nemzetközi jogi szempontból visszanyerte szuverenitását, és elvileg a független államok sorába lépett. A SZEB is csak azt követően oszlott fel. Az Ausztriával való összekötöttség biztosítása ürügyén azonban egy ötven-ezer fős szovjet katonai kontingens Magyarországon maradt.⁶⁰

A Békeszerződés 1. Cikke Magyarország hatáiról döntött, azon belül a 4) c. pontja rendelkezett Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsuny községek Csehszlovákiának történő átengedéséről.

A Békeszerződés 12. cikkének a. alpontja szerint Magyarország „szárazföldi hadsereget, ideértve a határvédő csapatokat, a léghárító és a folyami flottilla-személyzetet, összesen 65 000 főnyi személyzettel” jogosult tartani.⁶¹

A párizsi békeszerződés a szuverén állami lét visszanyerésének történelmi jelentőségű dokumentuma. Azon túl az államhatárra, a fegyveres erőkre, a lakosság-cserére és a gazdasági kötelezettségekre vonatkozó kitételei döntőek voltak és megdöbbentették a közvéleményt. A pártharcok felerősödtek.

A szabályozatlanság, azok kuszasága az egész közigazgatást is átszötte. A rendeletekkel szabályozott eljárások egy része ellentétes volt a hatályos törvényekkel.⁶²

A rendőri szervezet helyzetének megszilárdítását az eltelt egy év alatt minden erőfeszítés ellenére sem sikerült elérni.⁶³ A feszült kül- és belpolitikai helyzet a határterületen dolgozók között is érzékelhető volt. Az osztrák határszakasz átkelőhelyeiről nagymértékű illegális kivándorlás megindulását jelentették, melynek okai kalandvágy és a kinti munkáshiányról elterjedt hírek, valamint erősödő csempészet voltak.⁶⁴ Az osztrák határon az illegális kivándorlók nemcsak magyar állampolgárok voltak, a jugoszláv állampolgárságú svábok tömeges határátlépése általánosan ismert probléma volt.⁶⁵

A bizonytalan helyzet a határforgalom ellenőrzését megvalósító szervezetek tevékenységére is kihatott. A továbbra sem szűnő súrlódások megszüntetésére a határrendőrség és a határőrség vezetői folytatták megbeszéléseiket, s annak eredményeképp az 1947. április 28-i tárgyaláson megegyezés jött létre ÉKES István miniszteri tanácsos és PÁLFFY György vezérőrnagy között.

A határterületen a feladatmegosztással „az ország területéről külföldre vezető vasúti és közúti útvonalakon /távolsági határátlépő állomások/ az utasforgalmat az erre a célra szervezett határrendészeti kapitányságok, a vámügyi szabályok betartását pedig az ugyanott működő fővámhivatalok ellenőrzik. Az országhatárnak az egyes távolsági határállomások közé eső szakaszait a honvéd határőrség szervei biztosítják és ugyanők ellenőrzik az ezen a területen esetleg megengedett kisebb határszéli forgalmat is.”⁶⁶ Ezzel egy határforgalom-ellenőrzésre specializált szervezeti rendszer jött létre, mely tevékenységét a már leszűkített illetékességi területére, alapvetően a határátkelőhelyekre koncentrálni folytatta.⁶⁷

A feladatmegosztás befejezését az is sürgette, hogy 1947. július 1-től a határátkelőhelyeken a hazatérők (a nyugatról hazatérő hadifoglyok, menekültek, kitelepítettek és deportáltak) rendőri vonatkozású ügyeinek intézését is át kellett veyék a hazahozatali szervektől. A rendőri vonatkozású ügyek intézése azt jelentette, hogy minden hazatérőről a személyi adatokat, állományviszonyát tartalmazó névjegyzéket kellett készíteni. A személyeket együtt tartva, vasúton Komáromba az Igmándi erődbe kellett kísérni.

A határrendőr kapitányságok helyzetének rendezése során a kishatárforgalmi átkelők átvétele 1947 júliusában vett lendületet.

A szolgálatok tevékenységére rányomta a békeszerződés aláírását követő, a választásokon túlnövő, kieleződő pártok közötti politikai szembenállás. A pártpolitikai agitáció nem kerülte el a rendőrséget sem. Az olyan méreteket öltött, hogy az a „szolgálat zavartalan ellátását is komolyan veszélyeztetik”, ezért RAJK László belügyminiszter – dr. SZEBENYI Endre javaslatára – rendelettel volt kénytelen szabályozni az államrendőrség tagjainak politikai tevékenységét.

A rendelet tartalma figyelemre méltó.⁶⁸ Az egyes pártokon belül ugyanis úgynevezett rendőrségi frakciók is léteztek. Azok összejövetelein belső szolgálati ügyeket tárgyaltak meg. A rendőri szervek tagjai természetesen bármely pártnak tagjai lehetnek, „a rendőrség tagjai azonban a rendőrségi szolgálati szabályzatok rendelkezései mind szolgálatban, mind szolgálaton kívül kötik. A rendőrség tagjai tehát a szolgálati utasításokban és szabályzatokban előirt rendelkezéseikhez még akkor is kötelesek mindenben alkalmazkodni, ha szolgálaton kívül fejtenek ki pártpolitikai tevékenységet. Ezért megtiltom, hogy az államrendőrség tagjai politikai tevékenységük alkalmával olyan cselekményeket kövessenek el, illetőleg olyan magatartást tanúsítsanak, amely a rendőrség tagjaira nézve fennálló rendeletekbe és szabályzatokba ütközik.”⁶⁹

A rendőri testület egységes szellemének és a szolgálati érdekeinek megvédése érdekében RAJK László elrendelte, hogy a rendőrség tagja, ha egyenruhában vesz részt politikai gyűlésen, nyilvános rendezvényen, akkor nem szólalhat fel. Pártjelvényt egyenruhán nem viselhet. Nem viselhet pártjelvényt még polgári ruhán sem hivatalos eljárás során, illetve hivatali helyiségekben.

Megtiltotta a hivatali helyiségekben és bárhol szolgálatban a pártpolitikai tevékenységet. Szigorú büntetéssel fenyegette azt, aki a testület más tagjával szemben pártállása miatt ellenségeskedést, vagy gyűlöletet szít.

Tilos volt a testülettel kapcsolatos bármely ügyet, még ha az szolgálati titkot sem képezett pártösszejöveteleken még csak érinteni is.

Megtiltotta az államrendőrségnek, hogy kimondottan politikai gyűlést, vagy összejövetelt rendezzen, továbbá „Tilos a rend fenntartására, illetőleg a szolgálat ellátására kijelölt rendőri erőkön felül, a rendőrség tagjait akár együttesen, akár egyenként a belügyminiszter jóváhagyása nélkül, valamely politikai gyűlésre vagy összejövetelre hivatalból kirendelni.”⁷⁰ A rendelet 1948. október 29-ig maradt hatályban.⁷¹

A felügyeleti szemlék során rendeletileg megerősítették azt is, hogy a „...magyar államrendőrség határ- és folyamrendészeti hatósága, valamint szervei felett a szolgálat irányítását, felügyeletét és az ellenőrzést a belügyminiszter közvetlenül gyakorolja...”⁷²

A békeszerződés szeptemberi kihirdetésével Magyarország visszanyerte szuverenitását. Azzal megszűnt a SZEB általános jogköre. Megszűnésével – többek között – a határon történő átlépés előzetes engedélyezési jogköre is megszűnt. Ez a tény önmagában könnyebbséget jelentett a csehszlovák, román és jugoszláv határszakasz határátkelőhelyein átlépéskor, de az osztrák határszakaszon történő átléptetés tekintetében zavarokat okozott, mert Ausztria szovjet megszállási övezetébe a beutazás SZEB engedélyezési joga nem szűnt meg.

A határrendészeti kapitányságok szempontjából az év egyik legjelentősebb eseményének tekinthető Oroszvár kérdése. Oroszvár községet a békeszerződés értelmében Csehszlovákiához átsatolták. Ezért helyette Rajkát jelölték ki határátlépő állomásként. Az átsatolás 1947. október 15-én történt meg. A Pozsonyi hídfő átadása természetesen a honvéd határőrség több egységének átszervezését is igényelte.⁷³

A békeszerződés megkötésének pozitívuma a szuverén, önálló állami lét visszanyerése, s ezzel az államhatárok ideiglenességének megszűnése volt.

A határrendőr kapitányságok állományának létszámviszonyai 1947 decemberére stabilizálódtak. Létszámuk a 34 kapitányságon tartósan 1 455 fő volt hónapokon keresztül a minisztériumban működő HFL alosztály (csoport) állományán felül. Közülük a határrendészeti kapitányságokon 687 fő, a folyamrendészeti kapitányságokon 658 fő és a légirendésznél 109 fő teljesített szolgálatot.⁷⁴

A vizsgált év végére tehát létrejött egy stabilnak minősíthető szervezet, amely a reá szabott biztonságpolitikai igényeknek megfelelt. A megfelelés azonban politikai kategória.

Az Magyarországi Kommunisták Pártja (MKP) és az Szociáldemokrata Párt (SZDP) egyesülése Magyar Dolgozók Pártjává (MDP) kiváltotta a hatalomból kiszorultak és támogatóik még erőteljesebb tevékenységét a belső feszültségek fokozására. Az akkori politikai vezetés igényei a jogi szabályozásban is tetten érhető. Törvénybe foglalták, hogy: „... büntett a meg nem engedett módon való határátlépés ... 5 évig terjedő börtönnel büntetendő ...”. E jogszabály minősítette először a kísérletet is bűncselekménynek, s a (6). bekezdés rendelkezett a hamis, hamisított, más személy nevére szóló útleveleket alkalmazókkal szemben is hasonló módon.⁷⁵

A proletárdiktatúra mai fogalmak szerinti biztonsági koncepciója a vizsgált szervezet elé új politikai célokat tűzött ki a „totális” ellenőrzést. A biztonság katonai oldalának jogszerű erősítésére nem volt lehetőség, így azt az MDP más úton közelítette meg a témát. Rendvédelmi szervezetként valójában katonai szervezet létrehozásának irányába indult.⁷⁶

A totális ellenőrzés megvalósítására a tanácsadók szerint centralizáltabban vezetett – irányított szervezetekre volt szükség. Hiába kristályosodtak ki 1948 nyarára a határrendőrség kapitányságainak feladatai, hiába alakítottak ki jó együttműködést a Honvéd Határőrséggel, a lehetőségek függvényében a szomszédos országok határforgalom ellenőrző és bűnüldöző szerveivel, az új „biztonsági helyzet” azonnali intézkedése azt eredményezte, hogy 1948 májusának végén, több jugoszláv viszonylatú határrendőr kapitányság működését azonnali hatállyal rendeletileg megszüntették, az átkelőhelyeket pedig törölték a határátlépő állomások jegyzékéről.⁷⁷

A szovjet minta kritikátlan másolása nyomán elsősorban a Belügyminisztérium Államvédelmi Osztálya gyors továbbfejlesztése került előtérbe. Az MDP vezetői részéről igényként merült fel az ÁVO közép fokú hatósági szintre emelése, a külföldre utazás, az országba való beutazás eddiginél szigorúbb állambiztonsági ellenőrzése, illetve rányitása. Az igény gyorsan vált valósággá. Az 1948. szeptember 6-án kelt rendelet szerint szeptember 10-i hatállyal a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága közép fokú hatósági szervezet. Alárendeltségébe utalták az államrendőrség határrendészeti, folyamrendészeti, légi közlekedési rendészeti hatóságait, a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóságot, az útlevélosztályokat.⁷⁸ A szervezeten belül felállított „másod fokú kihágási rendőr büntetőbíróóság” hatáskörébe tartozott a határ folyam és légirendészeti, útlevél és a külföldiek által elkövetett cselekmények elbírálása. A szervezet ügyosztályokra épült. A téma szempontjából érintettek:

Az „A” ügyosztály II. alosztály (Határ-, Folyam-, Légirendészet ÁVH kirendeltség a Belügyminisztériumban), „B” ügyosztály VII. alosztály Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH), „C” ügyosztály IX. alosztály (útlevél alosztály)⁷⁹

A gyors szervezeti, hatásköri, személyügyi döntések eredményeként szeptember 10-én már fel is állt a BM ÁVH. A szervezeten belül a határ-, folyam- és légirendészeti feladatokat központi irányítással 21 határrendészeti, 7–7 rév, illetve légirendészeti kapitányság látta el. A BM ÁVH-t a belügyminiszter, 1948. augusztus 4-től KÁDÁR János irányította.

A BM ÁVH határrendészeti szervezeteinek dolgozóit 1949-ben mélységesen megdöbentette a korábbi belügyminiszter, majd külügyminiszter RAJK László, továbbá a Katonapolitikai Osztály volt vezetője, a Honvéd Határőrség első parancsnoka, a Honvédség főfelügyelője őrizetbe vétele és koholt vádak alapján történő elítélése, később pedig MARSCHALL László a BM ÁVH Határrendészeti Alosztály vezetőjének elítélése a koncepciók perének során.

A Belügyminisztériumban tevékenykedő szovjet tanácsadók meglepedését azonban csak egy még erőteljesebb szervezetkoncentráció terve nyerte el. A megváltozott nemzetközi és belpolitikai helyzetnek véleményük szerint jobban megfelel, a totális biztonság megvalósításának reményében létrehozott szervezet. Az új szervezet létrehozását a Minisztertanács rendelte el az Államvédelmi Hatóság létrehozásával.⁸⁰

A határrendőrség a Minisztertanács rendeletével az Államvédelmi Hatóság részévé vált, így elvesztette az önállóságát.⁸¹ Történetének egy történetileg is jelentős szakasza zárult le.

A szervezeti változtatás határőrizeti szempontból leglényegesebb eleme az volt, hogy a határátke-lőhelyek forgalmát ellenőrző határrendőr kapitányságok közvetlenül a Határőrség Országos Parancsnokságának az alárendeltségébe kerültek, így beépültek az ÁVH szervezetébe. Ezzel az államhatáron tevékenykedő és korábban különböző szervezetekhez tartozó alakulatok egységes testületet alkottak. Az Államvédelmi Hatóság Határőr és Belső Karhatalom parancsnokává KAJLI József rövid ideig tartó megbízását követően PIROS László államvédelmi vezérőrnagyot nevezték ki.

A határrendőr kapitányságokat Határ Forgalom Ellenőrző Pontra keresztelték át. Az irányításukat végző osztály vezetésének teendőivel KOVÁCS Mátyás államvédelmi századost bízta meg PÉTER Gábor.⁸²

A Határ-Forgalom Ellenőrző Pontok (a továbbiakban FEP) átalakításának határideje 1951. január 3. volt. Az átalakítás azt jelentette, hogy rendőrből katonává minősítették át a személyi állományt. A nem határőrizeti feladatokat ellátó személyi állományt pedig a Belügyminisztérium illetékes rendőri szervezeteinek adták át.⁸³ Az átszervezéssel 9 határőr kerületparancsnokságot, 3–4 zászlóalj, egy önálló zászlóalj hoztak létre. A határforgalom ellenőrző pontokat területi elhelyezkedésük szerint osztották el. A határőr parancsnokság közvetlen alárendeltségébe a Budapesti Folyami és Légi Forgalomellenőrző Pont és az abba beolvasztott, majd átadásra került dunaföldvári FEP, továbbá a szobi FEP.

Az Államvédelmi Hatóság Határőrség 1950. február 1-én átvette határrendőrség feladatát és a testület 1 627 főnyi személyi állományából 146 tisztet, 336 tiszthelyettest és tisztet. A keletkezett hiányt 840 sorállományú határőr státusz rendszeresítésével pótolták, a határforgalom ellenőrzését megvalósítók létszámát pedig 1 322 főben állapították meg.⁸⁴ (az 1947-es szervezet létszáma 1 455 fő volt.)

Az új szervezet azonban már nem határrendőr – tehát nem tisztán hivatásos állományú rendőrök-ből álló – szervezet volt, hanem katonai, amely hivatásos és sorozott állományú munkatársakkal tevékenykedett. Így a régi szabályzatokat, utasításokat nem alkalmazhatták.⁸⁵ Az akkori gyakorlat szerint a szovjet tanácsadókat hívták segítségül. Útmutatásukkal a határforgalmi osztály kidolgozta a szükséges irányelveket, s 1950 decemberében az ÁVH vezetőjének 041. sz. parancsával már egy, az akkori igényeknek megfelelő szervezet alakult ki. A forgalomellenőrző pontok tehát katonai szervezetté alakultak át.⁸⁶ Öt kerületnél (1., 5., 6., 7., 8. kerület) forgalomellenőrző alosztályt szerveztek. Kialakították a forgalomellenőrző pontok kategóriáit (80–55–30 fős), s létszámát (összesen 1 322 fő). A 041. sz. parancs meghatározta a forgalomellenőrző pontok feladatát. Az is igen lényeges változást jelentett, hogy a fenti parancssal 1951. január 3-tól a sorállományúakat is bevonták a kutatói, biztosítási feladatok ellátásába. Összességében 24 FEP-et állítottak fel a korábbi 34 kapitánysággal szemben.

Annak ellenére, hogy a feladatellátás jogszabályi környezete lényegesen megváltozott, feladat alapja az átlépni kívánó külföldi és honi személyek „jogszerű” átlépésének ellenőrzésének mikéntje nem változott. E feladat fontosságát, a szervezet létjogosultságát bizonyítja, hogy a határőrségbe, és e kettős szervezet ÁVH-ba olvasztását követően, ha új névvel is, megtartotta sajátos feladatrendszerét.

Szervezetének irányítási rendszere ugyan megváltozott, ettől függetlenül a feladatrendszeréből következő elkülönülés érvényesült. A határforgalmat ellenőrző szervezet az ÁVH Határőrsége, majd a független határőrség szerves részeként hajtotta végre a reá rótt feladatokat.

Bár az ÁVH mint önálló szervezet 1953-ban megszűnt, azonban a határőrség a BM ÁVH keretén belül maradt. Annak ellenére, hogy 1957-ig a határőrségnél öt átszervezésre került sor azok alapvetően átalárendelés változásokat jelentették a FEP-ek számára, továbbá állomány átcsoportosításokat.

A határforgalom ellenőrzés helyének szerepének változásai 1960–1980 között.

E két évtized a határőrség stabil szervezetének időszaka volt.

A két világhatalom közötti kapcsolatok fokozatos javulásának hatása 1960-tól (a biztonságpolitikai koncepcióban a diktatórikus elemek csökkenésével) a biztonság elsődlegességének megtartása mellett a dinamikus növekvő forgalom a sorozott állomány egyre nagyobb mértékű bevonását igényelte a határforgalom ellenőrzés területén is.

A hatvanas évek közepéig a sorállomány a határátkelőhelyeken csak őrzési és kutató–biztosító feladatokat láthatott el.⁸⁷ Azt követően 1967-től segédútlevélkezelő megnevezéssel kiegészítő, majd sorállományú útlevélkezelő megnevezéssel fokozatosan, – természetesen külön felkészítés után – szinte valamennyi utaskategóriára kiterjedően útlevélkezelői feladatokat látott el. Létszámuk – a többszöri létszámfejlesztés eredményeként – 1979-re meghaladta az 1000 főt.⁸⁸ A viszonylag nagy létszámú sorozott állományú útlevélkezelők egységes felkészítésére 1975-ben a csornai kiképző bázist szakosították.

A kül- és belpolitikai környezetváltozás hatására dinamikus növekvő határforgalom, a nyilvánosság fokozatosan előtérbe helyezte a határátkelőhelyeket. A szomszédos országokkal közös elhatározással újranyitottak korábban bezárt átkelőket, illetve 1980-ig 10 új átkelőhelyet építettek. Öt kishatárátkelőt a két ország állampolgárainak útveles forgalmát is lehetővé tették, és 3 új kishatárátkelőt nyitottak. A határforgalom ellenőrzésben a közös elhelyezést a szomszédos ország szervezeteivel 12 helyen tették lehetővé. A határon történő vízumkiadás kuriózumának számított, hogy 11 átkelőhelyre KEOKH kirendeltséget telepítettek, s 1971-től ezt a jogot a határőrök vették át.

„Helsinkiire” készülve rendszeressé váltak az átkelőhely felújítások is, s az alkalmazott technika korszerűsítése. (Például a számítástechnika alkalmazásának kísérleteinek megkezdése 1975-től)

A hivatásos állomány is fokozatosan megfiatalodott. Sok szakmailag jól felkészített fiatal tiszt került be a rendszerbe.

A szervezeti változásokat elsősorban az új átkelőhelyekhez kötődő változások, a hivatásos állománykategóriák változásai, illetőleg a vezető–irányító rendszer módosulása jelentette. Megszűntek például az olyan munkakörök, mint főútlevélkezelő, főútlevélkezelő-csoportvezető, de megszűnt az országos parancsnokság határforgalmi osztályán egy alosztály, a kerületek határforgalmi alosztályai pedig több mint egy évtizedig egy főre zsugorodtak a győri kivételével, ahol e feladatokat kettő fő látta el.

Ezt az időszakot áttekintve megállapítható, hogy a biztonságpolitikai koncepcióban az egész határőrséget, de különösen az e területet érintő igényeknél a totális biztonság és a szükséges biztonság megvalósíthatósága közötti dilemma gyűrűközött egymással, váltakozó sikerrel.

E dilemma ellenére a határőrséget a szervezeti stabilitás jellemezte. A változtatás igényét az ország kül- és belpolitikai környezetváltozásához köthető dinamikus növekvő határforgalom jelentette, amely a gyorsaságot és a kulturáltságot követelt. Az 1978-ra a forgalom jóval meghaladta a határátkelőhelyek átbocsátó képességét.

A határforgalom ellenőrző szervezetek feladatainak végrehajtásához az 1980-as évek viszonyai kedvező körülményeket teremtettek. A további évek permanens minden területet átfogó átszervezési dömpingje még nem látszott. Az átkelőhely bővítések, korszerűsítések a megnövekedett forgalom kulturáltabb átbocsátásának lehetőségét ígérték.

A külföldön egyre erőteljesebben jelentkező terrorcselekmények hazánkban az erőszakos gépjármű kitérés kísérletek számának növekedése formájában jelent meg. A helyzet a szigorítás és a könnyítés komplex megvalósítását igényelte. Ez újabb feladatokat, erő, eszköz átcsoportosítást, további technikai fejlesztést jelentett. Megerősítésre került a biztonság katonai oldala is.⁸⁹

A határforgalom biztonságos, gyors és kulturált ellenőrzésére, az utasforgalommal kapcsolatos igények kielégítésére 1982-től a határőrség megkülönböztetett figyelmet fordított. A közel-közép-keleti ingtag helyzet, az iraki–iráni háború egyik következményeként ugyanakkor egyre több e térségből érkező személy kísérelt meg hamis, hamisított úti okmánnyal be, illetve átutazni hazánkon.

A csernobili atomerőmű szerencsétlenség feladatnövekedést jelentett. A sugárszint mérést a már 42 határátkelőhelyen végezték. E feladat végrehajtásába 672 főt vontak be.

A tapasztalatok meggyőzték a legfelsőbb állami és politikai vezetést, hogy a határforgalom ellenőrzésben további előrelépés csak komplex fejlesztéssel érhető el. Ezt az igényt valósította meg a „világútlevél” bevezetés, s a külföldre utazás alapvető állampolgári jogként deklarálása.

A „világútlevél” 1988. január 1-i bevezetése az ellenőrzés egyszerűsítésén túl, egy tömegmozgalmat hozott létre, az ország legnagyobb tömegmozgalmát a „bevásárló turizmust”. A tömeges átlépés megkérdőjelezte a biztonságot. Ez komoly feszültséget okozott az ellenőrzést végző személyekben, mert valahol a világban szinte havonta történt terrorakció.

Mindezeknek a hatásoknak az összegződése biztonságpolitikai szempontból a szigorítást igényelték volna. Ennek ellenére az országban kialakult közhangulat hatására az ország vezetésének döntése a gyorsaság, a várakozásmentesség előtérbe kerülését hozta, a felesleges zaklatások elkerülését. Elsődlegessé vált az eddigi túlbiztosítás helyett az alapvető biztonság garantálása. Minden ellenkező hatás ellenére 1988-ban megszűnt a „totális” határforgalom ellenőrzés.

A várható forgalom helyes felmérése, az elrendelt módszerek határozott gyors bevezetése, az állomány többségének egyetértően támogató erőfeszítése a feltételek hiányosságai ellenére sikereket hozott. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a határforgalom ellenőrzéssel szembeni változó követelmények teljesítése az elkövetkező évek prognózisa alapján nem lehetséges önmagában az erők és eszközök további koncentrációjával. Új módszerekre volt szükség más minőségű eszközökkel, magasabb szintű felkészültségű állománnyal. Szükségessé vált a vezetési, szervezeti együttműködési feladatok alapokig terjedő felülvizsgálata. Mint ahogy az a korábbi évtizedekben is történt, az új koncepció kialakítását, megvalósítását korlátozott fejlesztési körülmények, fokozott takarékoság jellemezte.

A határforgalom ellenőrzésben bevezetett eljárások megfelelően szolgálták a biztonságpolitikai igényeket a gyorsítást az alapvető biztonság garantálásával.

A Minisztertanács 1989. május 18-i határozatával megszűntek az állami struktúrában pártszervezetek. Ezzel szinte egy időben a magasabb egységeknél újból alosztályokat, csoportokat hoztak létre a határforgalom ellenőrzési feladatok eredményesebb megszervezésére.

A határsáv és a nyomsváv augusztus 1-i megszüntetése, az elektromos jelzőrendszer üzemén kívüli helyezése, később még 1989-beli lebontása elsősorban gazdasági szükségesség volt. A kormány 1989. szeptember 11-én lehetővé tette az NDK állampolgárok – külön kiutazási engedély-nélküli – Ausztriába történő kiléptetését. Ez az intézkedés jelentősen csökkentette az egész határorségre, így a forgalomellenőrző pontokra nehezedő tiltott határátlépési kísérletek számát. Ez a csökkenés azonban csak rövid ideig tartott. Az NDK állampolgárok helyét a román állampolgárok foglalták el, akik a kritikus romániai belpolitikai helyzet hatására tömegesen hagyták el hazájukat. Egy részük hazánkat, jelentős részük valamely nyugati országot tekintette célországának.

A migrációs jelenséget rövid időre csökkentették az 1989. december 17–31. közötti romániai forradalom eseményei. A forgalomellenőrző pontok állományára jelentős feladatok hárultak a segélyszállítmányok átbocsátása terén.

A határforgalom ellenőrzéshez kapcsolódó törvénykezési aktusok sem maradtak el. Hazánk csatlakozott az 1951. évi Genfi Menekültügyi Konvencióhoz. Új törvények, mint a menekültek, a ki- és bevándorlók jogállását rendező, a külföldre utazásról és az útlevelekről, a Magyar Köztársaság államhatáráról, annak rendjéről, őrizetéről és átlépésének szabályairól szólók születtek.

A rendszerváltozás az addig hatályos biztonságpolitikai elgondolást érvénytelenítette, az új ki-munkálását több éves bizonytalanság, éles változások jellemezték.

Az 1990. évi országgyűlési választásokat követően hozzá lehetett kezdeni az új politikai igényekhez igazítva a profiltisztításhoz. Lehetőség nyílt, de inkább szükségessé vált – 1950 után ismét – a hivatásos állományú határforgalom ellenőrző szervezet, az ahhoz kapcsolódó vertikális szakirányító szervek kialakításának megkezdésére. Bevezetésre készen állt a már kidolgozott irányok állampolgársági kategóriák szerinti szelektív útlevél ellenőrzési és kezelési rendszer.

A dereguláció hatására elbizonytalanodott a határőrség állománya is. A sorkatonai szolgálati idő 12 hónapra csökkentésével lehetetlenné vált a sorállományú útlevélkezelői állomány kellő színvonalú felkészítése. Megkezdődött a hivatásos állományú határőrizetre való áttérés, s a hivatásos járőr-útlevélkezelő képzés Körmenten, s részben a határátkelőhelyeken. Mindezek szükségessé és egyben lehetővé tették a belépő utasok ellenőrzésre hangsúlyt helyező szelektív útlevél ellenőrzés 1990 májusi bevezetését. Ezzel csökkenthető volt a sorállomány létszáma, különösen azokon a határátkelőhelyeken, ahol folyamatosan végrehajtották a számítástechnikai bővítést.

Tovább erősödött a terrorveszély, jól érzékelhető fegyver-lőszer, kábítószer és autócsempész tevékenység. Az öbölháború, a jugoszláviai polgárháborús viszonyok, a mintegy száz országból érkező tiltott határátlépést megkísérlő személyek, a Szovjetunió felbomlása mind a hatékony fellépés megszervezését és az ellenintézkedések azonnali bevezetését igényelték.

A balkáni útvonal Magyarországra helyeződésével közúton és vasúton tranzitálók százezrei okozta megterhelést az útlevélkezelőknek.

A szervezet tevékenységét meghatározta a hazai rendszerváltás után kialakult új társadalmi rend, a megváltozott nemzeti elkötelezettség hatására kialakult jogi, anyagi, személyi feltételrendszer. A szakmai tevékenységet szabályozó hatálytalanított jogforrások helyett az újak kiadásának elhúzódása,

késése, elmaradása fokozta a bizonytalanságot, negatívan hatott a határozott intézkedések kiadása tekintetében.

Egyrészt meg kellett őrizni a szervezet intaktságát, készen állva a szomszédos országokban vagy azon kívül kialakuló, hazánkra is ható feszültségek következményeinek kezelésére.

A számítástechnikai fejlesztés folyamatos volt. Új rendszerek telepítésére, illetve bővítésére került sor. Lényeges változást jelentett, hogy a technikai fejlesztéshez kötődő terminálkezelő polgári alkalmazotti munkakörök fokozatosan megszűntek, így a polgári állomány körében is megnőtt a fluktuáció. Tárgyalások folytak az USA delegációval egy komplex határforgalmi rendszer telepítéséről.

A határforgalomban 112 millió személy és 31,5 millió jármű átléptetésére került sor.

Új jelenségként minősíthető a jelentősen megemelkedett számú ideiglenes határátkelőhely nyitási kérelem.

Az államhatárt egyre erősebb, összetettebb és kiszámíthatatlanabb hatások érték, amelyek elsősorban a határon túl keletkeztek, s befele hatottak. Az öböl háború, a Szovjetunió felbomlása, a jugoszláviai polgárháború, következtében a déli határszakasz egyes részein határőrizeti szükséghelyzet alakult ki.

A határőrség a gyorsan változó helyzethez, körülményekhez rugalmasan igazodott. Megőrizte működőképességét, folytatta szervezetének átalakítását, gyorsította a biztonsági rendszerbe történő integrálódását.

A szervezet átalakítási folyamat során újabb magasabb egységek (kerületparancsnokságok) tértek át igazgatósági szervezetre, s az igazgatóságok vezetői állományának összetétele is megváltozott. A válságosabb időszakokban operatív vezetői csoportok működtek. Összefegyvernemi védelmi eszközökkel történő megerősítéssel 1991 novemberében akciószázadokat állítottak fel. A vezetés úgy ítélte meg, hogy az új határőrizeti rendszer sem nélkülözheti a sorállományt a tömeges migrációs nyomás esetén.

A déli határszakaszon bekövetkezett harci cselekményekre tekintettel több határátkelőhely forgalmát időlegesen szüneteltetni kellett.

A komplex átszervezés során, az országos parancsnokságon 1992-ben a jóváhagyott állománytábla szerint létrejött a rendészeti és szervezési főigazgatóság és a gazdasági igazgatóság. Az igazgatósági szervezetek a terv szerint ehhez április 1-el igazodtak. Befejeződött valamennyi határforgalmi kirendeltség átállása hivatásos és polgári állományúvá. Az év folyamán három alkalommal történt állománytábla módosítás. Valamennyi igazgatóság átállt a hivatásos állományú határforgalom ellenőrzésre. Csornán beindult a Határforgalmi Kiképző Központ munkája, ahol ciklusonként 88 fő útlevelkezelő alapfelkészítését hajtják végre. Rendszerbe állt a SOLARIUM-2 és az amerikai rendszerű számítástechnikai rendszer (1993. november 1-vel kezdte meg működését), mellyel az adatátvitel a távközlés biztosítótta vált a határforgalom ellenőrzés terén.

A román és ukrán viszonylatban felállított válságkezelő munkabizottságok elősegítették a rendkívüli határforgalmi helyzetek megoldását.

Az 1993. december 1-én jóváhagyott állománytábla szerint a határforgalmi kirendeltségek szervezeti korrekciója megtörtént. Az idegenrendészeti törvénynek megfelelő határőrségi szervezeti keretek kialakultak.

Ideiglenes határátkelőhely nyitásra 879 esetben került sor. A határforgalom ellenőrzési rendszer – szelektív-differenciált ellenőrzés – alkalmazkodott a kialakult helyzethez és a MK biztonságpolitikai koncepciójában megfogalmazott elvekhez.

Ausztria Schengeni Egyezményhez csatlakozásának hatálybalépése 1995. május 26-a, mellyel Ausztriával közös határszakaszunk EU külső határa lett, és az osztrákok szigorították a határellenőrzést, és a határszéli csendőrség felállítása és tevékenységének megkezdése megváltoztatott sok mindent. Megszűnt a zalaegerszegi és soproni igazgatóság.

Budapesti Határőr Igazgatóság elnevezéssel összevonásra került a Budapesti Határforgalmi Igazgatóság, valamint a Biztosító és Kiszolgáló Igazgatóság, csökkent a vezető-irányító szervek száma. A sorállományú státuszok számának csökkentése ellentételezésére összesen 1 098 fő felvételére került sor. Befejeződött a határőrizeti kirendeltségek teljes hivatásos állományúvá történő átszervezése. Ugyanakkor 1995-ben a határőrségtől összesen eltávozott közel 750 fő, tiszt, zászlós és tiszthelyettes, valamint közalkalmazott. Ezért is maradt feltöltetlen közel 1000 hivatásos státusz. A határforgalom ellenőrzés terén 400 fős végrehajtói hiány keletkezett.

Az állománytábla korrekciójára került sor 1996-ban, és folytatódott a teljes hivatásos állományú szervezetre történő áttérés előkészítése. Az új szolgálati törvény alkalmazására való felkészülés során

végrehajtották az állomány ideiglenes besorolását. Kidolgozták az új képesítési követelményrendszert, a szerződéses, a próbaidős szolgálat és a rendelkezési állomány új követelményrendszerét.

Jelentősen megnövekedett a fluktuáció. A határforgalmi kirendeltségek (HFK) feltöltöttsége 87,4%-os, a határőrizeti kirendeltségeké (HÖK) 79,1%-os.

A szelektív- differenciált határforgalom ellenőrzési rendszer a romló feltételek mellett működött, növekedett az igazgatóságok és HFK-k önállósága. A HFK-kon 454 státus maradt feltöltetlen.

A határőrségi törvény módosította az illetékességi területeket, s kirendeltségek összevonását is eredményezte.⁹⁰ A 2141/1997. Kormányhatározat alapján megkezdődött a Határőrség szervezetének továbbfejlesztése. Megkezdődött a határvadász századok sorállományának kivonása is.

A szervezési szakterület bázisán központi és területi szinten humánszervezési irányító szervek álltak fel. A főigazgatóság és az igazgató-helyettesi szervezeti egységeknél az átfedéseket, párhuzamosságokat szüntették meg.

Úgy tűnt a fenti szabályozás véget vet a folyamatos – szinte megszámlálhatatlan – átszervezéseknek, s újra egy stabil szervezet áll fel. Akik ezt gondolták alaposan tévedtek.

A biztonságpolitikai koncepcióváltástól az Európai Unióba lépés határőrségéig.

A NATO-hoz csatlakozás folyamatában új biztonságpolitikai koncepció kidolgozására került sor 1998-ra.⁹¹ Az Európai Unióhoz csatlakozás szándékára is utalva, bár a határőrséget nem nevesítette, a veszélyforrások kezelési feladataiból a ráutalás egyértelmű volt.

Megkezdődött a határőrség Unió csatlakozási koncepciójának kidolgozása. Megtervezték a Schengeni Egyezmény normáinak megfelelő automatizált határforgalom-ellenőrzési rendszer technológiai és technikai biztosítását.

A közösségi szállások működtetésével kapcsolatos idegenrendészeti feladatok végrehajtására a HFK-k állományából 174 főt csoportosítottak át, ahol az év második felében naponta átlag 1.500 fő tartózkodott. A szállásokon rendszeressé váltak az éhségstrájkok, a rongálások, az erőszakoskodások, a szökések.

A törvényi háttér kiteljesedett. Meghatározóvá vált a rendészeti arculat.

A Határőrség 1999-ben az uniós csatlakozásra való felkészülés döntő szakaszába lépett. Elkészült a fejlesztési terv, intenzívvé vált a nemzetközi együttműködés, valamint a célprogramokban biztosított források felhasználása.

Bővült a határforgalom ellenőrzés technikai támogatottsága, megkezdődött az automatizált ellenőrzési rendszer kiépítése, folytatódott az állomány schengeni követelményeknek megfelelő felkészítése, továbbképzése. Ez volt az első teljes év, amikor a határőrség sorállomány nélkül látta el feladatát.

Szükségessé vált az ellenőrzési rendszer megújítása, a korrupció elleni hatékony fellépés eszköztárának bővítése. A teljes körű számítógépes adatellenőrzés eredményeként jelentősen emelkedett a körözött személyek elfogása, a külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértési eljárások, a határfigyelőzetésekben a tiltó névjegyzékben szereplők felfedésének száma.

A DOKUDIGIT adatbázis létrehozása minőségi előrelépést tett lehetővé úti okmányokkal kapcsolatos információk gyűjtése és a tájékoztatás terén.

A szervezet korszerűsítése során 1999. augusztus 1-vel az új állománytábla alapján a HFK-on 314 közalkalmazotti státuszt hivatásossá minősítettek át. A szervezet korszerűsítéséből következő átszervezés és azzal összefüggő bizonytalanságból fakadóan 1999-ben 787 fő távozott el a szervezetből.

Az átszervezés az állomány körében bizonytalanság érzetet és nyugtalanságot keltett. 2000. január 1-vel az új állománytábla hatályba lépett. Megszűnt 232 beosztás.

A schengeni csatlakozás előkészületei közé tartozik az országos parancsnoki biztos kinevezése. EU szakértők felmérték a külső-belső határt. A PHARE, a COP 98, COP 99, COP 2000 tenderek, illetve az orosz államadóság visszafizetése szolgáltak a jelentős technikai fejlesztés forrásául. A határregisztrációs rendszer működésének tapasztalatai összességében pozitívak voltak.

Folytatódott 2001-ben az uniós követelményeknek megfelelő szervezeti struktúra kialakítása. Az intenzív toborzó munka eredményeként 1 498 fő állománybavételére került sor. Ezzel megszűnt a létszámcsökkenés.

Központi kérdés volt a tervezett létszámfejlesztés megvalósítása. A fluktuáció csökkent.

A Schengeni Akcióterv⁹² alapján elkészült a komplex határátkelőhely fejlesztési koncepció. (új létesítése, meglévők korszerűsítése.) Az EU előírásainak megfelelő utasbarát, kultúrált de megfelelő biztonságot garantáló határforgalom-ellenőrzés érdekében elkészült s schengen komform átkelőhely és szervezeti struktúra, valamint az ellenőrzési technológia elgondolása.

A határátkelőhelyek nagyszámú létszámszükséglete csak belső átcsoportosítással volt végrehajtható.

Közös Kapcsolattartási Szolgálati Hely létesült Hegyeshalom–Nickelsdorf határátkelőhelyen (korlátozott nyitvatartási időben).

Eladásra került Csorna volt kiképző bázis, Kőszeg Kiss János laktanya, Balassagyarmat-gazdasági udvar.

A távközlési rendszer fejlesztése eredményeként lehetővé vált a SIS nemzeti alrendszer, a központi nyilvántartások, a Robotzsaru 2000, a határregisztrációs rendszer elérését, illetve üzemeltetését. Megvalósult a HS-200 jelentőszolgálati rendszer telepítésének feltételei. Az átkelőhely nyitások és bővítések informatikai feltételei biztosítottak.

A személyi állomány képzésében 2002-ben az EU-s ismeretek és a schengeni követelmények elsajátítására irányuló felkészítés került előtérbe. Megkezdődött az állomány schengeni rendszernek megfelelő átképzése.⁹³

A határforgalom-ellenőrzés rendszere a schengeni követelmények jelentős részét érvényesítve átalakult. A 2003. április 17-től hatályba lépett új útlevelezési szabályzattal az ellenőrzési technológia megváltozott (kedvezményezett országok állampolgárainak minimum ellenőrzése). Megtörtént az egyenruhás állomány új típusú ruházattal történő ellátása.

Megkezdődött az EU-s és a schengeni követelményeknek megfelelő szervezet kialakítása és a meglévő szervezet átalakítása, melynek keretében a határőrizeti és határforgalmi feladatokat ellátó szervezeti elemeket összevonták. Az országos parancsnoki és az igazgatói közvetlen szervek korrekciója megtörtént.

Az eredményesség javulása részben a Határőrség technikai és létszámfejlesztéséhez kapcsolódó és azok alkalmazásának javuló szervezethez volt köszönhető.

Az ország vezetői előtt nyilvánvalóvá vált egy újabb átfogó átszervezés szükségessége.

A rendszerváltást követően a közeli és távolabbi régiók állapotától befolyásolt többször változó, majd egyre erőteljesebben az EU hoz igazodó biztonságpolitikai koncepció a szervezet és a feladatrendszert permanens változásoknak tette ki.

Az Európai Unió szellemiségének elfogadása, a könnyítések, a differenciálások, a technikai–technológiai fejlesztések az Európai Unióhoz való csatlakozást is nagymértékben előre lendítették. A sorállomány kivonáson túl, a jelentős fluktuáció miatti felkészültség és gyakorlathány egy 2002. évi felmérés szerint hátrányosan „érintheti” a hatékony feladat-végrehajtást. A kormányzati koncepcióhoz szorosan kapcsolódva⁹⁴ a Határőrség elkészítette a „schengeni akciótervet”, és ezen belül megfogalmazta a határforgalmi kirendeltségek európai uniós követelményeknek megfelelő átalakításának szükségességét. A létszám, technikai, infrastrukturális és informatikai fejlesztésekre is sor került. Szükségessé vált hatáskör és felelősség tekintetében nagyobb fokú helyi önállóság biztosítására.

Az Európai Unióhoz csatlakozásig (2004. május 1.) a Tamperében (1999) elfogadott célok és iránymutatások, az Amszterdami Szerződésben megfogalmazott követelmények szerint a határok ellenőrzésének gyakorlatát egységesítették, sikerült lefektetni egy közös európai menekült- és bevándorlási politika alapjait.

A csatlakozás után Magyarország és azon belül a Határőrség számára a következő nagy kihívás a teljes jogú „schengeni tagság” elérése vált.

A Csatlakozási Szerződés a vonatkozó jogszabályi környezet fejlesztése mellett a külső határok ellenőrzésének magas színvonalát határozta meg. Továbbá a belső határon, az ellenőrzés lebontását, a schengeni vízum rendszeresítését, az együttműködés erősítését, a SIS-hez való hozzáférést az adatvédelem biztosításával irányozták elő. Megkülönböztetett figyelmet fordítottak a külső határokon alkalmazott akciótervre, az integrált határőrizeti rendszer megvalósítására és fejlesztésére. Fő cél a belső határokon történő ellenőrzés alkalmazott eljárásainak lehető legrövidebb időn belüli megszüntetése volt.

Jegyzetek:

¹ A biztonságpolitika: az általános politika része, az ország törvényhozása által a biztonság szavatolására meghatározott célok és elvek, az állami végrehajtó intézmények és szervek részéről foganatosított rendszabályok, tevékenységek s a lakosság cselekvő hozzájárulásának összessége. *Hadtudományi lexikon* Budapest, 1995, Magyar Hadtudományi Társaság

² A nemzetbiztonsági stratégia (ma a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégia) a kormány politikájának az a része, amelynek célja olyan belső és külső (katona-, gazdasági- stb.) politikai feltételek létrehozása (biztosítása), amelyek kedvezőek a létfontosságú nemzeti érdekek védelmére, létező vagy potenciális ellenfelekkel szemben. Szigorúan centralizált. Végső célja az alapvető nemzeti értékek – érdekek – védelme, amelyet az egész társadalom elfogad, fontosnak tart és ennek következtében az adott biztonságpolitika (biztonsági stratégia) széleskörű társadalmi támogatottságot élvez.

³ 1903/IV. tc.; 1903/V. tc.; 1903/VI. tc.; 1903/VII. tc.; 1903/VIII. tc.; 1903/IX. tc.

⁴ 1903/VIII. tc.

⁵ A jelzett évek nem tekinthetők a köznyugalmi állapot megvalósítójának, az uralkodó felosztotta a magyar országgyűlést és a darabont testőrsége parancsnokát bízta meg kormány alakítással. Ezt nevezték darabont kormányoknak. Egyre kevesebb vármegye volt hajlandó követni a kormány intencióit. Végül 1905-ben – kompromisszumok nyomán – visszaállt a normál alkotmányos rend. Nem azért tartott tehát a Magyar királyi Államrendőrség létrehozása több mint két évig mert ennyi időt igényelt a bonyolult feladat körülmények között megvalósítása, hanem azért mert a kormányzat mással volt elfoglalva, illetve akaratának kivitelezésében akadályoztatva volt. (a szerk.); PARÁDI 1985; PARÁDI 1982; PARÁDI 1986; PARÁDI 2006; PARÁDI 2007/139-159.; PARÁDI 2003: III. köt. *Rendőrség a határőrizetben*. 260. p.; PARÁDI 1993; PARÁDI 1994; PARÁDI 1997; PARÁDI 2004/74-109.; PARÁDI 2004/357-388.; PARÁDI 2005/97-104.

⁶ Ellenkezőleg. A dualizmus időszakában volt a legjelentősebb a kishatárforgalom. A későbbi korokban nem érte, nem is érthette el a dualizmus kori szintet a trianoni békediktátumból majd a pártállami rendszerből fakadóan megváltozott körülmények miatt. A két világháború közötti kishatárforgalmi szabályozások a dualizmus kori minta alapján készültek, bár az I. Világháború előtti szabályozáshoz képest – az utódállamok gáncsoskodása miatt – szűkebb lehetőségeket biztosítottak. (a szerk.) PARÁDI 2000/42-53.

⁷ A kiegyezéssel az Osztrák-Magyar Monarchiában a katonai biztonsági stratégia – bár nem ezt a kifejezést használták – közössé vált. A Osztrák Császárságnak és a Magyar Királyságnak tehát közös biztonsági stratégiája volt. A kiegyezési törvény – amely az Osztrák-Magyar Monarchiában az alaptörvény funkcióját látta el – a Pragmatica Sanctio-ból következően, a közös ügyek közé sorolta a hadügyet. A véderőről, a honvédségről és a népfelkelésről szóló törvények határozták meg a véderőt. A véderőtörvényt tíz évenként megújították. A honvédség alakulatai a közös haderő magasabb parancsnokságainak az alárendeltségébe tartoztak. A haderő felett a „vezénylet”, a „vezérlés” és a „belsőszervezet” joga közös uralkodót illet meg ugyan, azonban a fenntartáshoz szükséges anyagi fedezetéről már a két társország országgyűlési gondoskodtak. Ilyen viszonyok között nyilvánvalóan értelmetlen lett volna felvetni az önálló biztonsági stratégiát. Ennek ellenére a Magyar Királyságnak volt biztonsági stratégiája, ez a stratégia az Osztrák-Magyar Monarchia közös stratégiájával volt azonos, melynek tartalma a véderőről szóló törvényekben jutott kifejezésre. Nem létezett olyan hatalmi elvárás, amely miatt „szóba sem jöhetett” a téma. Egyszerűen a dualizmus körülményei között nem volt értelme a téma olyan fészegetésének amely a Magyar Királyságot elválasztotta volna a Monarchia biztonsági koncepciójától. (a szerk.); GALÁNTAI

⁸ A határszéli csendőrség nem csupán a zöld határ őrizeti feladatokat látta el, hanem részt vett a társ határőrizeti teendők ellátásában is. (a szerk.) PARÁDI 1984; PARÁDI 2003: II. köt. *Csendőrség a határőrizetben*. 186. p.; PARÁDI 1988; PARÁDI 2005/91-94.

⁹ A Magyar Királyi Határrendőrség nem csupán a határforgalom ellenőrzésére specializált szervezet volt. Csupán a társországi határforgalom ellenőrzését végezte. A kishatárforgalom ellenőrzését pedig a társ határőrizeti szervek látták el. A testület koordinálta és felügyelte azon szervezetek határőrizeti teendőit, amelyek határmenti alakulatait – az alapfeladatokkal összhangban állt – határon belülről ellátásával a kormány felruházott. Emellett a Magyar Királyi Határrendőrség végezte a határőrizeti kapcsolatos nyomozati tevékenységeket stb. (a szerk.) vö. 5. sz. jegyzet

¹⁰ A felállításától fogva sokkal több szervezeti módosítást hajtottak végre a Magyar Királyi Határrendőrségnél. A magyar kormány közvetlen felügyelete alá tartozó fiumei rendőrkapitányságot – amely nem tartozott a Magyar Királyi Határrendőrség szervezetébe – 1916-ban létesítették. Fiume sajátos közjogi helyzetéből fakadóan a kormány – a fővárosi rendőrség mintájára – közvetlen felügyeletet kívánt gyakorolni a városi rendőrség felett. (a szerk.); 1916/XXXVII. tc.; vö. 5. sz. jegyzettel

¹¹ 5047/1919. ME. r.

¹² A Magyar Királyi Határrendőrség kapitányságai soha nem voltak önállóak. A Magyar Királyi Határrendőrség szervezetének részeként a Magyar Királyi Belügyminisztérium struktúrájában kialakított testületi parancsnokság – amely többnyire Határrendőrségi Ügyosztály néven működött – irányítása alá tartoztak. (a szerk.) PARÁDI 1993; PARÁDI 2003: III. köt. *Rendőrség a határőrizetben*. 266. p.; PARÁDI 2007/139-159.;

¹³ A Magyar Királyi Államrendőrség kerületi kapitányságai hiába várták volna az Országos Rendőr-főkapitányság irányítását. Az országos főkapitányi beosztást ugyanis a frankhamisítási per nyomán soha nem töltötték be és az Országos rendőr-főkapitányságot sem fejlesztették ki. A rendőrség országos irányítását, azaz a kerületi kapitányságok irányítását, a belügyi tárca közvetlenül valósította meg országos főkapitányi szervezet nélkül. 1931-től – amikor a Magyar Királyi Államrendőrséget átkelesztették Magyar Királyi Rendőrségre – a testület szervezeti felépítését is módosították. Ennek során Magyarország területén két főkapitányságot hoztak létre a budapesti és a vidéki főkapitányságot. A főkapitányságok alárendeltségébe tartoztak a rendőrkapitányságok. Budapesten a kerületi és az agglomerációs kapitányságok, vidéken pedig a vidéki városok kapitányságai. Ezzel az új szervezet kialakításával egy időben a rendőr kerületi kapitányságokat megszüntették. (a szerk.) BORBÉLY-KAPY

¹⁴ A Magyar Királyi Államrendőrségbe beolvasztott Magyar Királyi Határrendőrség szervezetének helyébe lépő határszéli rendőri kirendeltségek hatásköre csökkent, a volt Magyar Királyi Határrendőrség kapitányságainak hatásköréhez képest. A Magyar Királyi Határrendőrség kapitányságai ugyanis, a határmenti vármegyék területén elhelyezkedő önkormányzati és a központi államhatalom által irányított rendvédelmi szervezeteket – jogszabályokban meghatározott esetekben – határőrizeti feladatok ellátása érdekében mobilizálhattak. A Magyar Királyi Államrendőrség határszéli kirendeltségei azonban ilyen hatáskörrel már nem rendelkeztek. A határszéli rendőri kirendeltségek illetékességi területe tehát nem a szervezett módosításból fakadóan, hanem a jogosultságainak változásából eredeztethetően csökkent, bár ez a hatáskör csökkenés kétségkívül egybe esett a szervezetmódosítással. (a szerk.) Loc. cit.

¹⁵ Tárgyi tévedés, hogy a Magyar Királyi Folyamőrség jogutódja a révkapitányság lett volna. A Magyar Királyi Folyamőrséget a trianoni békediktátum által limitált véderő rejtett megerősítése érdekében hozták létre. A szervezetnek tehát volt egy rejtett és egy nyílt célja. E kettős célnak megfelelően a legális testület egy rejtett és nyílt struktúrát tartalmazott. A testület nyílt célja a vízrendészeti teendők ellátása volt. E cél teljesítése érdekében a nyílt szervezet Magyar Királyi Révfőkapitányságból alárendeltségében révkapitányságokból, a révkapitányságok alárendeltségében pedig rév-kirendeltségekből állt. Ezen belül a révkapitányságok szükség szerint révőrségeket is létrehozhattak. A rendvédelmi testületet a belügyi tárca folyamrendészeti osztálya felügyelte. A testület álcájában és a költségvetésben elrejtve működtek a volt Duna Flottilla maradványait és egy utász zászlóalj, egy híradó századot és egy légvédelmi tüzér osztályt. A testület honvédelmi elemeit a honvédelmi tárca rejtetten felügyelte. A honvédelmi törvény nyomán a Magyar Királyi Folyamőrséget visszaintegrálták a Magyar Királyi Honvédségbe. A testület rendvédelmi feladatkört ellátó szervezeteit pedig a területileg illetékes Magyar Királyi Csendőrségbe, illetve Magyar Királyi Rendőrségbe olvasztották be a vízrendészeti hatáskör átadásával. A Magyar Királyi Folyamőrség

tehát önálló jogutód szervezet nélkül olvadt be a honvédségbe, illetve a csendőrségbe és a rendőrségbe, ahol nem hoztak létre a volt folyamórség szervezetét utánzó szervezeti egységeket. 1939 után tehát révkapitányság, mint önálló szervezet, illetve mint szervezeti egység típus nem létezett. (a szerk.) CSONKARÉTI–BENCZÚR

¹⁶ PARÁDI 1990

¹⁷ PARÁDI 2007/160-169

¹⁸ A rendészeti és katonai biztonság terminológia használata a polgári magyar állam időszakában (1867–1945) értelmetlen. Egyrészt ugyanis a rendészet kifejezést nem a mai értelemben vett rendvédelem helyett használták. A rendészetet a közigazgatási jog alkalmazásának a részeként fogták fel. A korabeli elméleti szakírók e határt nem lépték át. Másrészt értelmezhetetlen a katonai biztonság fogalmának elválasztása a rendészeti biztonságtól, mivel a rendvédelem terén foglalkoztatott személyi állomány mintegy 50% katonai jogállású személy volt és a rendvédelmi rendszer legjelentősebb szervezetének a függelmi viszonyai is katonaiak voltak. Továbbá a véderő szükség esetén bevonható volt a belső rend fenntartásába. Minden bizonnyal szerencsésebb lett volna a katonai biztonság helyett honvédelmi, a rendészeti biztonság helyett pedig a rendvédelmi terminológia használata. Nem szerencsés dolog napjaink fogalmait a megelőző korokra kivetítve alkalmazni, különösen akkor ha ezek a fogalmak még vitatottak, kiforratlanok napjainkban is. (a szerk.) PARÁDI 2001; PARÁDI 2000/23-26.

¹⁹ Eddig még senki sem bizonyította be azt, hogy a polgári magyar állam közigazgatása alkalmatlan lett volna a II. világháborút követő reorganizációra. Ennek a szervezetnek a restaurálása nem azért maradt el, mert a polgári magyar közigazgatást nem lehetett volna a háború veszteségeiből újjászervezni, ellenkezőleg a magyar kommunisták által vezetett baloldali blokknak több éven keresztül több lépcsőben sikerült csak kiszorítani a régi közigazgatást, illetve szakembereit úgy, hogy a baloldali blokk tevékenysége fölül védernyőt vont a Magyarországot megszálló szovjet hadsereg. A magyar pártállam közigazgatásának színvonala pedig évtizedekig elmaradt a háború előttitől. Még a harmadik évezred elején működő magyar közigazgatásnak is van tanulnivalója a polgári magyar állam közigazgatásától. (a szerk.) CSIZMADIA

²⁰ 1939/II. tc.

²¹ 2.300/1944. ME. r.

²² Az a jelenség, hogy a harctérré vált területeken a közigazgatás szervezetei – részeként a rendvédelmi testületek – szétzilálódnak, általános jelenség. A polgári magyar állam rendvédelmi szervezeteinek ziláltságát azonban nem idézhette elő a katonai rendfokozatok és függelmi viszonyok általánossá tételének elrendelése. Egyrészt ugyanis a legjelentősebb magyar rendvédelmi testületben a Magyar Királyi Csendőrségben fennállása óta katonai függelmi viszonyok működtek. A csendőrök katonák lévén katonai rendfokozatot viseltek. Másrészt pedig – éppen a háborús körülmények miatt – a Magyar Királyi Rendőrségnél nem, illetve csupán részlegesen sikerült bevezetni a katonai rendfokozati rendszert. (a szerk.) PARÁDI 1989; SZAKÁLY; KESERŰ 1996;

²³ RÁ CZ 91. p.

²⁴ 13/1945. (I. 13.) IN Korm. r.

²⁵ 1.690/1945. ME. r. ; 1.700/1945. ME. r.

²⁶ MOL-XIX-B-1-r/Eln/1945/202/273.014

²⁷ MOL-XIX-B-1-r-855/138.152/1945

²⁸ 6.290/1945. ME.

²⁹ 6.690/1945. ME. r.

³⁰ 1903/VIII. tc.

³¹ 145.389/1945. BM. r.

³² A 6.154/1945. BM. eln. r. megjegyzi, hogy ERDEI Ferenc 1945 júniusában eldöntötte az újabb átszervezést, amelyre 1945. augusztus 24-én került sor. Az átszervezés során kapta a Közrendészeti osztály a főosztály besorolást és a VI. számot, a rendőrségi alosztály az ügyosztály elnevezést és a VI/12. számot. Az ügyosztály létszámát a rendelet 28 főben határozta meg. RÁ CZ: 101. p.

³³ MOL-XIX-B-13—b-141.502/IV-12/1945

³⁴ MOL-XIX-B-1-r-855/138.152/1945

³⁵ MOL-XIX-B-1-r-390/220.330/1946

³⁶ 145.389/1945. BM. r.

³⁷ MOL-XIX-B-13-b-280.948/1945 (19.d.)

³⁸ Vö. 36. jegyzettel

³⁹ Loc. cit.

⁴⁰ 274.000/1945. BM. r.

⁴¹ KERÉKES 300. p.

⁴² MOL-XIX-B-1-r-390-220.330/1946

⁴³ Ezzel az aktuálssal ragadható meg a dualizmus kori koncepciótól történő eltérés. A dualizmus korában ugyanis arra törekedtek, hogy – korlátozott szervezettel és létszámmal ugyan, de – független szervezet valósítsa meg az útlevelelknyszeres határszakaszokon a határ őrzetének irányítását és egyes határőrizeti feladatok megvalósítását, ennek részeként a távolsági határforgalom ellenőrzését. Ezzel szemben 1946-tól kibújt a szög a zsákból abban az értelemben, hogy a valódi cél nem az önálló határőrizeti testület felállítására, hanem az orosz indíttatású szovjet állambiztonsági szervezet létrehozására. Az e testületbe csoportosítandó feladatok ellátását végző szervezetek önállósítása csupán a bevezető lépése volt az ÁVH létrehozásának. (a szerk.) KESERŰ 1987 ; 215.908/1946. BM. r.

⁴⁴ Az önálló határrendőr szervezet felállításának körülményei helytállóak ugyan, azonban a Határrendőrséget nem lehet csupán határforgalom ellenőrzési szervezetnek minősíteni, hiszen a testületnek más határőrizeti feladatokat is el kellett látnia, bár kétség kívül a legmarkánsabb teendőjét a határforgalom ellenőrzése alkotta. Önálló kizárólag határforgalom ellenőrzést megvalósító szervezet nem működött a magyar államban. (a szerk.) KESERŰ 1987 ; PARÁDI 1985/67-80.

⁴⁵ MOL-XIX-B-1-r-390-220.330/1946

⁴⁶ 572.100/1946. BM. r.

⁴⁷ A rendelkezésre álló dokumentumok e kérdésben reális statisztikai kimutatás elkészítéséhez elégtelenek bizonyultak, csupán a tendencia megállapítására volta alkalmasak.

⁴⁸ 410.212/1946. BM. r.

⁴⁹ Loc. cit.

- ⁵⁰ A IV/12 osztály öt alosztályra tagozódott: a: személyzeti, b: fegyelmi és szervezési, c: anyagi, d: határ-, folyam-, légi rendészeti alosztályok; MOL-XIX-B-1-r-378-230.632/1946.
- ⁵¹ VARGA
- ⁵² 5.000/1946. ME. r.
- ⁵³ 10.600/1946. ME. r.
- ⁵⁴ 572.397/1946. BM. r.
- ⁵⁵ vö. 53. jegyzettel
- ⁵⁶ Loc.cit.
- ⁵⁷ Loc.cit.
- ⁵⁸ 533.900/1946. BM.r.
- ⁵⁹ 576.245/1946. BM. r.
- ⁶⁰ GERŐ 303. p.
- ⁶¹ 1947/XVIII. tc.
- ⁶² MOL-XIX-B-10-0519-1947 (7.d) 1947. április 19. DÉKAN István r. örgy. és RÁBA Imre r. hdgy Államvédelmi Osztály kőszegi kirendeltség.
- ⁶³ MOL-XIX-B-1-r-655.csomag-1948 211.749/1947.IV.1.a.B.M. 1947. március 20.
- ⁶⁴ MOL-XIX-B- 10-0524-1947 (8.d) 187.207/1947
- ⁶⁵ MOL-XIX-B-10-519-1947 (7.d) 290.743/1947
- ⁶⁶ MOL-XIX-B-10-520-1947. (7.d) 292.032/1947. június 16
- ⁶⁷ Nem számolták fel azonban a Határrendőrség őrszeit és a Határrendőrség nyomozati jogköre sem szűnt meg. (a szerk.) vö. 44. jegyzettel.
- ⁶⁸ Azért is figyelemre méltó, mert a RAJK-perben mindkettőjüknek terhére rótták fel a rendőrségi pártszervezetek megszüntetését.
- ⁶⁹ MOL-XIX-B-1-r-194.841/1847.B.M.IV/1.sz (89.d)
- ⁷⁰ Loc.cit.
- ⁷¹ MOL-XIX-B-1-r-582.473/1948.IV.B.M. sz. hatálytalanította.
- ⁷² 191.930/1947. BM. r.
- ⁷³ MOL-XIX-B-10-0342-1947- (5.d)
- ⁷⁴ MOL-XIX-B-1-j-20/215.091-1948 (29.d)
- ⁷⁵ 1948/XLVIII. tc.
- ⁷⁶ A magyar rendvédelemben és annak részeként a határőrizetben a II. Világháborút megelőzően is jelentős volt az ún. katonai elem. Ez nem változott a II. Világháború után sem. A különbség csupán annyi, hogy a struktúra módosult az állampárt igényeinek megfelelően. Nem fedi a történelmi valóságot azon álláspont, amely szerint a magyar határőrizetben a katonai függelmi viszonyok szerint működő testület a pártállam kiépülésével jelent meg. (a szerk.) PARÁDI 2003: I. köt. *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 219. ; PARÁDI 2003: I. köt. *Csendőrség a határőrizetben.* 186. ; PARÁDI 2003: I. köt. *Rendőrség a határőrizetben.* 266.
- ⁷⁷ 286.329/1948. BM. r. ; 579.097/1948. BM. r. ; 579.453/1948. BM. r.
- ⁷⁸ 288.009/1948. BM. r. ; 288.143/1948. BM. r.
- ⁷⁹ 288.199/1948. BM. r.
- ⁸⁰ 4353/1949. MT. r.
- ⁸¹ BM.IT 1949/12. 255.100/2 ÁVH vezetője 3. sz. parancsa
- ⁸² BM.IT 1949/12. 255.100/4 ÁVH vezetője 4. sz. parancsa és 1950/15. 069/1950 ÁVH T.biz. ÁVH vezetője 042. sz. parancsa
- ⁸³ BM.IT 1950/15. 068/1950 ÁVH T.biz. ÁVH vezetője 041. sz. parancsa
- ⁸⁴ TH 754.500/1950 ÁVH Határőrség átszervezése 195.p.
- ⁸⁵ Tárnyi tévedés, hogy a Határrendőrség tisztjei tisztviselők lettek volna. A Magyar Királyi Rendőrséget 1944-ben „katonásították” melynek során – a korábban valóban tisztviselőnek tekintett tiszteteket – átminősítették, a testületnél a katonai rendfokozati rendszert vezették be és a Magyar Királyi Csendőrséggel közös parancsnokság alá „csendőrség és rendőrség felügyelője” alá helyezték mindkét testületet. Az átállást azonban – a magyarországi harctevékenységek miatt – ugyan csupán részlegesen sikerült megvalósítani, viszont az 1945-ben létrehozott új rendőrséget már eleve katonai rendfokozati rendszerrel állították fel. A korabeli Határrendőrség és határőrség tehát egyaránt katonai függelmi viszonyok szerint működő szervezet volt. Ilyen értelemben nem volt különbség a két szervezet között. Az tény, hogy a határőrségnél sorozott állomány is teljesített szolgálatot, a Határrendőrségnél pedig hivatásosok látták el a szolgálatot. Ettől a körülménytől azonban egyik szervezet sem válik katonaiabbá a másiknál. Mindkét testület egyforma volt abban a tekintetben, hogy a belső függelmi viszonyai katonaiak voltak, a személyi állomány katonai rendfokozatot viselt. Azonban egyik szervezet sem volt képes harcászati feladatok ellátására. A testületi paraméterek, mint pl. a tüzerő, motorizáltság, híradó összeköttetés stb. nem tették őket alkalmassá arra, hogy reguláris erővel szemben helyt álljanak, legfeljebb karhatalmi teendőket ellátására voltak alkalmasak. A cél és eszközrendszer tekintetében mindkét szervezet – határőrség és határrendőrség egyaránt – rendvédelmi testület volt, mint ahogyan az új szervezet az ÁVH sem tekinthető haderőnek, még akkor sem, ha működésében katonai elemeket is hasznosított. A szabályzatokat pedig nem azért kellett megváltoztatni, mert a határőrizetet megvalósító új szervezetben a személyi állomány függelmi viszonyrendszere megváltozott. Ilyen változás ugyanis nem jött létre, mivel az Államvédelmi Hatóság belső függelmi viszonyai is katonaiak voltak. A szabályzatok tekintetében a lényeg az volt, hogy a szovjet szabályzatokat alkalmazzák Magyarországon is. Ezért az új magyar szabályzatok a Szovjetunióban használatos fordításai voltak. (a szerk.) 2.300/1944. ME. r. ; 1.690/1945. ME. r. ; 1.700/1945. ME. r.
- ⁸⁶ A forgalomellenőrző pontok katonaiavá alakulása fikció az előző jegyzetben rögzítetteknek megfelelően. (a szerk.) Loc. cit.
- ⁸⁷ BMHÖR.IT. 1963. év iratai. 010. számú parancs 1963. augusztus 14.
- ⁸⁸ BMHÖR.IT. 1969.évi iratok. 011/1969. számú BM utasítás 1969. december 22.
- ⁸⁹ Az nem jelent katonai tartalmat, hogy a tiltott határátlépés megakadályozása érdekében a határőrizeti szervezetben a fegyveres jelenlétet erősítették. A fegyveres jelenlét nem azonosítható a katonai erővel. Nem minősíthető minden tevékenység katonainak, amelyet katonai függelmi viszonyok szerint működő szervezetek tagjai valósítanak meg. A tevékenység jelle-

gének meghatározásában sokkal fontosabb szerepet tölt be a cél amelynek az érdekében a teendőket megvalósítják, továbbá az eszközrendszer és a szervezet jellege, valamint a tevékenység metodikája. (a szerk.) Vö. 18. jegyzettel.

⁹⁰ 1997. évi XXXII. tv.

⁹¹ 94/1998. OGY. h.

⁹² 17/2001. BM. ut.

⁹³ Határforgalom ellenőrzési részstratégia 3. p. BMHÖR.IT.

⁹⁴ 2013/2001. Korm. h.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- BORBÉLY–KAPY — BORBÉLY Zoltán–KAPY Rezső: *A hatvan éves magyar rendőrség 1881-1941.* Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat
- CSIZMADIA — CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest, 1976, Akadémia.
- CSONKARÉTI–BENCZÚR — CSONKARÉTI Károly–BENCZÚR László: *Haditengerészek és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet Duna Flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkiig 1870-1945.* Budapest, 1991, Zrínyi Kiadó.
- GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Az osztrák-Magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth
- GERŐ — GERŐ András (szerk.): *Sorsdöntések* Budapest, 1990, Göncöl. /Számvetés./
- KEREKES — KEREKES L.: *Ausztria hatvan éve, 1918-1978: Karl Rennertől Bruno Kreiskyig.* Budapest, 1984, Gondolat.
- KESERŰ1987 — KESERŰ István: *A felszabadult Magyarország rendőri és határőrizeti szervezeteinek megalakulása és tevékenysége a népi demokratikus forradalom időszakában 1944-1948.* Budapest, 1987, Rendőrtisztai Főiskola.
- PARÁDI 1984 — PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1881-1914.* Budapest, 1984, Határőrség.
- PARÁDI 2003: I. köt. *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 219. — PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 1./
- PARÁDI 2003: II. köt. *Csendőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 186. — PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./
- PARÁDI 2003: III. köt. *Rendőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 266. — PARÁDI József: *Rendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 3./

TANULMÁNYOK

- KESERŰ 1996 — KESERŰ István: Rendőrség és csendőrség Magyarország hadba lépésétől a hadműveletek befejezéséig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, VI. évf. (1996) 7. sz. 35-45. p. A tanulmány korábbi változata 1995. október 25-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háborúból diktatúrába” című VII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 1982 — PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX. évf. (1982) 10. sz. 44-51. p.
- PARÁDI1985/67-80. — Idem: A népi demokratikus forradalom határrendőrsége 1945-1949. In ÁBEL László (szerk.): *A határőrség 40 éve* Budapest, 1985, Határőrség. 67-80. p.
- PARÁDI 1986 — Idem: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, XCIX. évf. (1986) 3. sz. 541-570. p.
- PARÁDI 1988 — Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII. évf. (1988) 1. sz. 56-92. p.
- PARÁDI 1989 — Idem: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szervezete a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 2. sz. 35-40. p.
- PARÁDI 1993 — Idem: A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, III. évf. (1993) 4.sz. 21-50.p. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Dualista Magyarország rendvédelme” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 1994 — Idem: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. *Határőrségi Tudományos Közlemények*, (1994) 1. sz. 4-23. p.
- PARÁDI 1997 — Idem: A magyar határőrizet 1867-1945. *Határőrségi Tanulmányok*, (1997) 1.sz. különszám 11-35. p.
- PARÁDI 2000/23-26. — Idem: A rendvédelmi diszciplína Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, X. évf. (2000) 12.sz. 23-26.p. A tanulmány korábbi változata 1999. október 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közigazgatás, a véderő és a rendvédelem kapcsolatának változásai a polgári magyar állam időszakában” című XII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2000/42-53. — Idem: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, X. évf. (2000) 11. sz. 42-53. p. A tanulmány korábbi változata 1999. április 20-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar

- Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Szabad mozgás a Kárpát-medencében” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. Határizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között.
- PARÁDI 2001 — Idem: Rendvédelem vagy rendészet. *Rendészeti Szemle*, XLIX. évf. (2001) 2. sz. 97-108. p.
- PARÁDI 2004/74-109. — Idem: A magyar állam határizete a kiegyezéstől a II. vh-ig. In BODA József (szerk.): *A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században. A magyar büntetés-végrehajtás, csendőrség, határőrség, koronaőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség*. Budapest, 2004, Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány, 74-109. p. A tanulmány korábbi változata 2003. nyarán Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány által szervezett magyar rendvédelem-történeti témájú nyári szabadegyetemen. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2004/357-388. — Idem: A történelmi Magyarország határizeti tapasztalatai. In MEZEY Barna (szerk.): *Eckhart Ferenc emlékkönyv*. Budapest, 2004, Gondolat Kiadó, 357-388. p. /Jogtörténeti értekezések, 28./
- PARÁDI 2005/91-94. — Idem: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 14. sz. 91-94. p. A tanulmány korábbi változata – német nyelven – 1999. februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat II. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2005/97-104. — Idem: Az Osztrák-Magyar Monarchia rendőrségei 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 13. sz. 97-104. p. A tanulmány korábbi változata 2000. március 19-20-án Párizsban hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közbiztonság közös európai örökségünk” című XIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2006 — Idem: A dualizmus-kori magyar rendvédelem és határizet a Magyar Királyi Határrendőrség. *Határrendészeti Tanulmányok*, III. évf. (2006). 1. sz. 5-46. p. A tanulmány korábbi változata 2006. január 17-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Határőrség Országos Parancsnoksága közös szervezésében, a tudományos társaságnak „Az ezeréves magyar rendvédelem” címmel megvalósított XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI 2007/139-159. — Idem: A Magyar Királyi Határrendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15. sz. 139-159. p. A tanulmány korábbi változata 2004. áprilisában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Rendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett Szemere Beszélgetések szimpozion sorozat rendezvényén a Rendőrség Tudományos Tanácsának közreműködésével. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata
- PARÁDI 2007/160-169. — Idem: Útlevel és útlevelellenőrző szervezetek a két világháború közötti Magyar Királyságban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15. sz. 160-169. p. A tanulmány korábbi változata 2001. november 06-án hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században” című XV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- RÁCZ — RÁCZ Béla: A BM újjászervezése 1944 december – 1948 július. *Levéltári Közlemények*, XXXIII. évf. (1970) 1. sz.
- SZAKÁLY — SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V. évf. (1995) 6. sz. 122-129. p. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- KÉZIRATOK
- PARÁDI 1985 — PARÁDI József: *A dualista Magyarország határizete 1867-1914*. Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985.
- PARÁDI 1990 — Idem: *A magyar állam határizete 1920-1941*. Hadtudományi Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990.
- VARGA — VARGA Béla: *A Soproni FEP története 1945 – 1976*. kézirat. a szerző tulajdonában
- JOGSZABÁLYOK
- 1903/IV. tc. — 1903/IV. tc. a kivándorlásról.
- 1903/V. tc. — 1903/V. tc. külföldieknek a Magyar Korona országai területén való lakhatásáról.
- 1903/VI. tc. — 1903/VI. tc. az útlevelelőgyről.
- 1903/VII. tc. — 1903/VII. tc. három új csendőrkerület felállításáról.
- 1903/VIII. tc. — 1903/VIII. tc. a határrendőrségről.
- 1903/IX. tc. — 1903/IX. tc. Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897/II. tc. értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában.
- 1916/XXXVII. tc. — 1916/XXXVII. tc. a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrségről.
- 1939/II. tc. — 1939/II. tc. a honvédelemről.
- 1947/XVIII. tc. — 1947/XVIII. tc. a Párizsban 1947. évi február hó 10. napján kelt békeszerződés becikkelyezése tárgyában.

- 1948/XLVIII. tc. — 1948/XLVIII. tc. a büntetőtörvények egyes fogyatékoságainak megszüntetéséről és pótlásáról.
 1997. évi XXXII. tv. — 1997. évi XXXII. tv. a határőrizetről és a Határőrségről.
 5.047/1919. ME. r. — 5.047/1919. ME. r. a rendőrségek államosítása tárgyában.
 2.300/1944. ME. r. — 2.300/1944. ME. r. a Magyar Királyi Rendőrség átszervezése tárgyában.
 13/1945. (I.13.) IN Korm. r. — 13/1945. (I. 13.) IN Korm. r. a polgárőrség megszervezéséről.
 /1945. ME. r. — 1.690/1945. ME. r. a csendőrség felosztásáról és az államrendőrség megszervezéséről.
 1.700/1945. ME. r. — 1.700/1945. ME. r. a Magyar Államrendőrség felállításáról.
 6.290/1945. ME. r. — 6.290/1945. ME. r. a Magyar Államrendőrség felállításáról szóló 1.700/1945. ME. r. kiegészítéséről
 6.690./1945. ME. r. — 6.690/1945. ME. r. a csendőrség felosztásáról és az államrendőrség megszervezéséről szóló
 1.690/1945. ME. számú rendelet kiegészítésére és módosítására.
 6.154/1945. BM. eln. r. — 6.154/1945. BM. eln. r.
 145.389/1945. BM. r. — 145.389/1945. BM. r. a Magyar Határrendőrség felállítása tárgyában.
 274.000/1945. BM. r. — 274.000/1945. BM. r. a Magyar Határrendőrség felállítása tárgyában kiadott 145.389/1945. BM. r.
 végrehajtásáról.
 215.908/1946. BM. r. — 215.908/1946. BM. r. a Határrendőrség átszervezése tárgyában.
 410.212/1946. BM. r. — 410.212/1946. BM. r. a magyar határrendőrség felállításáról szóló 145.389. B. M. sz. rendelet
 módosítása.
 5.000/1946. ME. r. — 5.000/1946. ME. r. a „B-listázásról”
 10.600/1946. ME. r. — 10.600/1946. ME. r. az államháztartási egyensúly helyzetének rendbe hozása érdekében az állam-
 rendőrség kebelén belül végrehajtandó szervezeti változásokról és az államrendőrséget érintő
 egyes kérdések újabb szabályozásáról.
 533.900/1946. BM. r. — 533.900/1946. BM. r. az államháztartás egyensúlyi helyzetének rendbehozása érdekében az ál-
 lamrendőrség kebelében végrehajtandó változásokról szóló 10.060/1946. M. E. sz. rendelet 1. §-
 ában foglalt rendelkezések végrehajtása.
 572.100/1946. BM. r. — 572.100/1946. BM. r. határrendészeti rendőri és a honvéd határőrség szervei feladatkörének elha-
 tárolása.
 572.397/1946. BM. r. — 572.397/1946. BM. r. határrendészeti rendőrkapitányságok hatáskörét megállapító rendelet kiegé-
 szítése.
 576.245/1946. BM. r. — 576.245/1946. BM. r. a határátlépő állomások kijelöléséről.
 191.930/1947. BM. r. — 191.930/1947. BM. r. a határrendészeti és folyamrendészeti szervek feletti felügyelet és ellenőr-
 zési jogkör gyakorlása.
 286.329/1948. BM. r. — 286.329/1948. BM. r. barcsi, gyékényesi és magyarbolyi határrendészeti kapitányságok megszünte-
 tése.
 288.009/1948. BM. r. — 288.009/1948. BM. r. a rendőrség államvédelmi osztálya közép fokú hatósági szervezetének meg-
 állapítása és elnevezésének megváltoztatása.
 288.143/1948. BM. r. — 288.143/1948. BM. r. légirendészeti kapitányságok szervezése.
 288.199/1948. BM. r. — 288.199/1948. BM. r. a rendőrség államvédelmi osztálya közép fokú hatósági szervezetének meg-
 állapítása és elnevezésének megváltoztatása tárgyában kiadott 288.009/1948. B. M. számú és a
 belügyminisztérium államvédelmi hatósága jogkörének megállapítása tárgyában kiadott 288.010/
 1948. B. M. számú rendelet kiegészítése.
 579.097/1948. BM. r. — 579.097/1948. BM. r. a határrendészeti kapitányságok jogkörét megállapító 572.937/1946. B. M.
 számú rendelet módosítása.
 579.453/1948. BM. r. — 579.453/1948. BM. r. a határátlépő állomások kijelölése tárgyában kiadott 576.245/1946. (IV. 1. d.)
 B. M. számú rendelet módosításáról.
 4.353/1949. MT. r. — 4.353/1949. MT. r.
 94/1998. OGY. h. — 94/1998. OGY. h. a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről
 17/2001. BM. ut. — 17/2001. BM. ut.
 2013/2001. Korm. h. — 2013/2001. Korm. h.

ARCHÍVUMOK

- BMHŐR.IT. — Belügyminisztérium Határőrség irattára
 BM.IT. — Belügyminisztérium irattára
 MOL — Magyar Országos Levéltár
 TH — Történeti Hivatal

TECHNIKAI RÖVIDÍTÉSEK:

ME.	— Miniszterelnök(i)	ut.	— utasítás
BM.	— Belügyminisztérium(i)	OGY.	— Országgyűlés
eln.	— elnöki	MT.	— Minisztertanács
r.	— rendelet	tc.	— törvénycikk (törvény)
Korm.	— kormány	tv.	— törvény
h.	— határozat		